

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
GLOBAL ACADEMY OF ALLIED LEADERSHIP
ACADEMY OF OPEN SOCIETY SECURITY

ПРАВОВІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Матеріали науково-практичної конференції

Луцьк, 22 квітня 2012 р.

Київ
Видавець Ліпкан О.С.
2012

УДК 34(477)
ББК 67.9(4Ук)7я7
П 685

П 685 Правові та політичні проблеми сучасності : матеріали науково-практичної конференції (Луцьк, 22 квітня, 2012 р.). — К. : ФОП Ліпкан О. С., 2012. — 96 с.

ISBN 978-966-2439-34-2

У збірнику знайшли відображення результати науково-практичної конференції, присвяченої правовим та політичним проблемам сучасності, дальшому розвитку права в умовах глобальних трансформацій.

Збірник розраховано на усіх тих, хто не байдужий до політичних і правових проблем сучасності.

УДК 34(477)
ББК 67.9(4Ук)7я7

ЗМІСТ

БЕЗПЕКОЗНАВСТВО / SECURITOLGY

ПІДХОДИ ДО АКСІОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	8
<i>Ліпкан Володимир Анатолійович, професор кафедри управління в ОВС НАВС, доктор юридичних наук, доцент Академік Академії наук вищої освіти України, Академік Міжнародної кадрової академії</i>	
СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ПЕРЕВІРКИ ПЕРСОНАЛУ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	12
<i>Пригунов Павло Якович, Інститут стандартів безпеки, кандидат психологічних наук, доцент Гнилицька Лариса Володимирівна, КНЕУ ім. В.Гетьмана, кандидат економічних наук, доцент</i>	
ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ	14
<i>Рижов Ігор Миколайович, докторант Національної академії Служби безпеки України, кандидат юридичних наук, доцент</i>	
ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	17
<i>Карпова Крістіна Вікторівна, здобувач Університет економіки та права «КРОК»</i>	
РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ В РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ.....	19
<i>Ткаченко Олександр Олександрович, здобувач Національної академії внутрішніх справ</i>	

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО / INFORMATION LAW

КОНСОЛІДАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СУЧАСНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНОДАВСТВА ОКРЕМИХ КРАЇН).	23
<i>Дімчогло Марина Іванівна, здобувач кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України</i>	
ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ	27
<i>Капінус Людмила Іванівна, доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Київського міжнародного університету</i>	
ОЗНАКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ.	30
<i>Климентьєв Олександр Павлович, здобувач Юридичного інституту Національного авіаційного університету</i>	
ЩОДО ОБҐРУНТОВАНОСТІ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН	33
<i>Максименко Юлія Євгенівна, старший викладач кафедри теорії держави та права НАВС, кандидат юридичних наук</i>	
ОЗНАКИ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ.	35
<i>Перов Дмитро Олександрович, здобувач Юридичного інституту Національного авіаційного університету</i>	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЇ КОДИФІКАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	38
<i>Татарникова Кристина Геннадіївна, здобувач кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування</i>	
ЕЛЕМЕНТИ СТРУКТУРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА	40
<i>Череповський Кирил Павлович, здобувач кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України</i>	
ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ	44
<i>Чуприна Олена Василівна, аспірантка Юридичного інституту Національного авіаційного університету</i>	

**ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС /
CIVIL LAW AND PROCEDURE**

СУДДІВСЬКЕ СВАВІЛЛЯ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ ПРО ПОДІЛ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ	48
<i>Братель Олександр Григорович, заступник начальника кафедри цивільного права та процесу НАВС кандидат юридичних наук, доцент</i>	
СТАТУС ДИТИНИ ЯК ВЛАСНИКА МАЙНА	51
<i>Демиденко Катерина Євгенівна, здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС</i>	
РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ...	54
<i>Метельська Альона Анатоліївна, слухач КМ курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» Національної академії внутрішніх справ</i>	
ОСОБЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ БАНКАМИ НЕУСТОЙКИ ЗА ПОРУШЕННЯ БОРЖНИКАМИ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	57
<i>Панченко Михайло Анатолійович, здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС</i>	
ЕЛЕМЕНТИ СТВОРЕННЯ ВІДЕОФІЛЬМУ, ЯК ОКРЕМІ ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА	59
<i>Паточнова Валерія Валеріївна, здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС</i>	
ПИТАННЯ ВИНИКНЕННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН ПРИ НЕДОТРИМАННІ ПИСЬМОВОЇ ФОРМИ ДОГОВОРУ	61
<i>Пономарьова Тетяна Сергіївна, ад'юнкт кафедри цивільного права і процесу НАВС</i>	
ВИЗНАЧЕННЯ ПОЧАТКУ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ У СУДІ КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ	64
<i>Романенко Тетяна Андріївна, здобувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ</i>	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ від 22.02.2012 Р. «ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО СТАТТІ 61 СІМЕЙНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ РЕГУЛЮВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ»	66
<i>Соболєв Дмитро Володимирович, здобувач кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ</i>	

НЕДОСКОНАЛІСТЬ ІНСТИТУТУ ФІКТИВНИХ ПРАВОЧИНІВ	69
<i>Сушак Валерій Валерійович,</i> <i>здобувач кафедри цивільного права і процесу</i> <i>Національної академії внутрішніх справ</i>	

**ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО /
THEORY OF STATE AND LAW, EUROPEAN LAW**

ПОНЯТТЯ ПОЛЩЕЙСЬКОЇ ДЕОНТОЛОГІЇ ЯК ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ..	72
<i>Гіда Євген Олександрович,</i> <i>професор кафедри теорії держави та права НАВС,</i> <i>доктор юридичних наук, доцент</i>	

ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОГО ОМБУДСМАНА.....	75
<i>Лобода Андрій Миколайович,</i> <i>здобувач кафедри теорії та історії держави та права НАВС</i>	

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ЄС	78
<i>Тюріна Оксана Володимирівна,</i> <i>доцент кафедри теорії держави та права НАВС,</i> <i>кандидат юридичних наук, доцент</i>	

**АДМІНІСТРАТИВНЕ І КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО /
ADMINISTRATIVE LAW, CRIMINAL PROCESS LAW**

ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИЧИННОГО ЗВ'ЯЗКУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД	82
<i>Анохін Андрій Миколайович</i> <i>здобувач кафедри кримінального процесу НАВС</i>	

ПРО СТРУКТУРУ ТА ЗМІСТ СКАРГИ НА РІШЕННЯ, ДІЇ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРОКУРОРА	84
<i>Валігура Дмитро Миколайович</i> <i>здобувач кафедри кримінального процесу НАВС</i>	

ДОКТРИНАЛЬНІ ПОГЛЯДИ НА СИСТЕМУ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ УКРАЇНИ.....	86
<i>Діордіца Ігор Володимирович,</i> <i>доцент кафедри кримінального права,</i> <i>процесу та криміналістики</i> <i>Академії праці і соціальних відносин ФПУ,</i> <i>кандидат юридичних наук</i>	

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	89
---	-----------

Довгань Микита Юрійович,

здобувач кафедри адміністративного та фінансового права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

АНОНС	93
--------------------	-----------

БЕЗПЕКОЗНАВСТВО / SECURITOLOGY

ПІДХОДИ ДО АКсіОЛОГії НАціОНАльНОї БЕЗПЕКИ

*ЛІПКАН Володимир Анатолійович,
професор кафедри управління в ОВС НАВС,
доктор юридичних наук, доцент
Академік Академії наук вищої освіти України,
Академік Міжнародної кадрової академії*

В основі взаємовідносин, взаємодії та можливих суперечностей між складовими системи національної безпеки слід виділяти дві взаємопов'язані складові, як перебувають у взаємній залежності і чинять вплив одна на одну в рамках певної сфери національної безпеки: внутрішня та зовнішня. Цінність кожної з них є високою, що і зумовлює незамінність і неможливість підміни як внутрішньої безпеки зовнішньою, так і безпеки одного об'єкта, наприклад, суспільства, безпекою іншого — безпекою особи. Мовні проблеми, які по суті є надуманими і кожного разу інспіруються ззовні перед виборами в Україні, виступають індикатором необхідності розроблення передусім теоретичних моделей національної безпеки, усвідомлення необхідності органічного розвитку всіх складових, а не протиставлення однієї частини людей іншим, а в глобальному плані — роздмухування ворожнечі і спрямування держави у річище розбрату і нестабільності.

Саме це, спонукало мене до розгляду ключових аспектів аксіології національної безпеки.

Можу твердити, що з приходом нової влади не відбулося докорінних змін в безпековому законодавстві, окрім зменшення акцентуації на питаннях вступу до НАТО. Більше того ще й зараз в українському безпековому законодавстві не визначено понять внутрішньої та зовнішньої безпеки, а в наукових дослідженнях дані питання також носять суперечливий характер. Так, одна група дослідників вважає за необхідне виділяти окремо внутрішню і зовнішню безпеку (Г.П.Ситник), натомість я і представники моєї наукової школи переконані, що національну безпеку доцільно досліджувати як цілісний і неподільний екзистенціальний феномен який знаходить свій прояв у зовнішній та внутрішній сферах.

Аналогічну позицію, зокрема, закріплено у Законі «Про національну безпеку Азербайджанської Республіки» від 29 червня 2004 р., де у ст. 14 зазначено, що залежно від джерел загроз національній безпеці Азербайджанської Республіки забезпечення національної безпеки є сукупністю двох складових частин, що утворюють єдність зовнішньої та внутрішньої безпеки.

Здійснений нами аналіз системний аналіз безпекового законодавства дозволяє твердити про нагальну необхідність перегляду і реформування з подальшою реструктуризацією, реорганізацією і модернізацією усіх складових системи національної безпеки. Нинішня безконтрольна нормотворчість фактично перетворюється на правову загрозу, оскільки чисельні нормативні акти почасти суперечать одним із одним, що в цілому значно шкодить повномасштабній реалізації національних інтересів.

Причиною ініціювання цього процесу є об'єктивні потреби у диференціації національної безпеки відповідно до потреб у реалізації національних інтересів, а не до потреб правлячих партій, незалежно від їх партійної приналежності. Допоки Україна перебуватиме у вирії вирішення внутрішніх питань, ми споконвічно будемо стикатись на кожному кроці з питаннями зовнішніми, які матимуть свої прояви в усіх сферах життєдіяльності. А в умовах транспарентності міжнародних відносин і збільшення ролі транснаціональних корпорацій, інститут президента, який в нашій країні дедалі посилює свій вплив на політику держави, буде поступово трансформувати у корпоративне управління кількома державами. Прикладом цьому є пропозиція Євросоюзу сформувати для Греції власний уряд із «фахівців» Євросоюзу із можливим включенням туди представників Греції.

Проведений нами аналіз зарубіжних наукових джерел уможливорює констатувати, що в концептуальному плані методологічні підходи щодо правового регулювання національної безпеки базуються на постулатах філософії лібералізму, згідно з якою головним гарантом безпеки індивіду, суспільства і держави виступає наявність розвиненого громадянського суспільства і ефективного законодавства, яке спрямовано передусім на формування механізмів реального захисту громадянами своїх прав. Прийняття нового КПК України напевно може стати одним із кроків, який зможе при моральній відповідальності компетентних осіб, особливо при застосуванні негласних слідчих дій, наблизити громадян до такого становища.

Особливість українського соціуму полягає у тому, що він несамовито намагається виробити велосипед, причому у поєднанні із обожненням усього іноземного, я б навіть сказав рабським поклонінням, яке зокрема спостерігається і в науці, ми не зможемо сформувати навіть певних парадигм, які б виступали стовпами безпекової науки. Нині у сфері безпеки відсутнє сис-

темне нормативно-правове регулювання національної безпеки. Запозичення убогої практики щодо копіювання руських законів, певної компіляції законів іноземних без врахування української специфіки призвело до загострення не тільки в шарі колізій, а й в суспільстві, а головне серед суб'єктів забезпечення національної безпеки.

Одним із продуктивних кроків подолання цього усе зростаючого ентропійного правового колапсу є повернення до лона системного підходу як до аналізу будь-яких складових національної безпеки, так і до безпосередньої діяльності із її забезпечення. Адже нині спостерігається загрозлива тенденція протиставлення одним силових органів іншим, а головне спроби формування нових правоохоронних органів. За таких обставин системний правовий вплив здатен зменшити ентропію і стабілізувати рівень безпеки. Адже саме правові засоби є найголовнішим засобом, за допомогою якого у пересічних громадян з'являються реальні можливості реалізовувати власні законні інтереси, у тому числі національні, і здійснювати ефективний громадський контроль за системою забезпечення національної безпеки.

Основною цінністю національної безпеки виступають національні інтереси. Я вже неодноразово писав про те, на науковому рівні має бути вироблено методологію формування національних інтересів, а також алгоритм визначення серед них пріоритетних інтересів.

Аксіологічний вимір надає можливості сформувати базові компоненти будь-якої сфери життєдіяльності і відповідно до них визначати напрями державної політики національної безпеки по кожній з них. А це надасть можливості конкретизувати предметну компетенцію суб'єктів забезпечення національної безпеки. Отже модель компонентів може мати наступний вигляд::

- 1) національні інтереси, які аксіологічно виступають субстратом будь-якої сфери національної безпеки і складаються з трьох взаємопов'язаних елементів: інтересів особи, інтересів суспільства і інтересів держави;
- 2) загрози національним інтересам у конкретній сфері;
- 3) напрями державної політики національної безпеки;
- 4) очікувані результати реалізації напрямів державної політики національної безпеки;
- 5) правовий режим забезпечення національної безпеки;
- 6) контроль і нагляд за реалізацією державної політики національної безпеки;
- 7) методологія перевірки ефективності функціонування системи забезпечення національної безпеки;

Аксіологічний вимір також надає можливості щодо нового розуміння змісту політики національної безпеки, котра спрямована на створення умов для реалізації національних інтересів. У наукових дослідженнях почасти ототожнюються такі категорії як безпека і розвиток, національні інтереси у сфері національної безпеки і національні інтереси, які притаманні будь-якій сфері життєдіяльності. Це є неточним, оскільки політика національної безпеки спрямована передусім на створення таких умов, за яких би загрози і небезпеки не могли значно впливати на реалізацію національних інтересів. Натомість політика розвитку передбачає якісну і кількісну модернізацію і перетворення, реструктуризацію і реформування складових державної політики з метою реалізації усієї системи національних інтересів.

Логічно не зовсім вірним є ототожнювати дану тезу із тим, що висхідним елементом системи національної безпеки виступають інтереси. Адже не будь-які інтереси потребують застосування механізму національної безпеки, тим більше не будь-які інтереси є законними, а отже і правовими, тому їхнє визначення і пріоритетність визначаються не як самоціль, а з урахуванням можливостей держави щодо їх досягнення та реалізації. Саме тому в методологічному плані загрози є важливим дороговказом для політики національної безпеки, а інтереси політики — сталого розвитку країни.

Вказане застереження теоретико-методологічного характеру має бути враховане при розробці оновленої Стратегії національної безпеки України.

Аксіологічний вимір національної безпеки дозволяє визначити механізм формування пріоритетності та ієрархічності національних інтересів. Даний механізм має бути уніфікованим, що надасть можливість на єдиних методологічних засадах формувати пріоритетні національні інтереси у кожній сфері національної безпеки. Також аксіологія надає можливості щодо вирішення споконвічно існуючого питання щодо критеріїв поділу національної безпеки на сфери. На мій погляд, критерієм при визначенні сфер національної безпеки є сукупність однорідних потреб (інтересів), задоволення яких забезпечує прогресивний розвиток індивіда, суспільства, держави, а також сукупність загроз та небезпек ним.

СПЕЦІАЛЬНІ МЕТОДИ ПЕРЕВІРКИ ПЕРСОНАЛУ ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

***ПРИГУНОВ Павло Якович,**
Інститут стандартів безпеки,
кандидат психологічних наук, доцент*

***ГНИЛИЦЬКА Лариса Володимирівна,**
КНЕУ ім. В.Гетьмана,
кандидат економічних наук, доцент*

Сфера професійного інтересу служби безпеки суб'єкта господарювання багатогранна і містить у собі забезпечення внутрішньої безпеки (кадрова безпека, захист комерційної таємниці, особиста безпека керівного менеджменту, організація схоронності майна персоналу й підприємства й т.п.).

До основних спеціальних методів які використовуються фахівцями з безпеки, на наш погляд, слід віднести методи які забезпечують конфіденціальні (довірчі) стосунки між фахівцем з безпеки та об'єктами його професійного інтересу і дають можливість отримати достовірну інформацію, гарантуючи не розголошення хто її надав. До спеціальних методів також належать методи з застосування різних технічних засобів аудіо та відео контролю, методи професійної співбесіди та спостереження які адаптовані до вирішення завдань з безпеки. Основними спеціальними методами забезпечення економічної безпеки є:

- метод конференційних (довірчих) стосунків;
- метод конфіденційного спостереження;
- метод професійного опитування;
- метод спеціального аналізу інформації щодо об'єкта професійного інтересу;
- метод особистого пошуку;
- метод професійної співбесіди;
- метод спеціальних психофізіологічних досліджень (СПФІ — використання поліграфу);
- метод аудіо та відео спостереження за діями об'єкту професійного інтересу — відкрите використання;

- метод перевірки по базам даних та запитах тощо.

Так основними методами здійснення внутрішньофірмової профілактичної роботи фахівцями з безпеки є наступні.

Вивчення та аналіз документів, які характеризують співробітника, кандидата на роботу (анкетні дані, характеристики з колишнього місця роботи, вивчення опитного аркуша кандидата на роботу, висновок психолога, аналіз записів у трудовій книжці й ін.)

Спостереження й аналіз за поведженням співробітника, його реакціями на ті або інші події, проявами особливостей його характеру, відношенням його до роботи, особливостями його взаємин з персоналом різного рівня, відношення до необхідності дотримання режиму конфіденційності й ін.

Цілеспрямовані бесіди, що проводяться з метою вивчення співробітника, його навчання та адаптації до специфіки роботи на підприємстві, підтвердження (спростування) наявної інформації про можливі негативні тенденції в поведженні або взаєминах з персоналом (керівниками).

Перевірки персоналу здійснюються з метою профілактики порушень внутрішньовідомчих інструкцій з роботи з документами имеющих грифа «комерційна таємниця», недопущення виносу й передачі яких — або документів дотичні діяльності структури з підприємства без санкції керівництва.

Систематична атестація персоналу з обстеженням на поліграфі (детекторі брехні), дозволяє виявити осіб здійснюючі нелояльні дії до своєї організації, а також приховують значиму для організації інформацію.

Технології, які використовуються фахівцем з безпеки при роботі з персоналом з метою отримання достовірної інформації є:

Поліграф (детектор брехні) являє собою прилад, що дозволяє реєструвати й фіксувати на фізичному носії (ПК) зміни фізіологічних параметрів (тиск, подих, пульс, шкірно-гальванічна реакція й т.п.) людини в процесі опитування. В основі використання поліграфа лежить той факт, що чим важливіше для людини яка-небудь інформація, тим більше стан стресу випробовує він, коли таку інформацію приховує. Поліграфи активно застосовуються комерційними службами безпеки банків і інших підприємств незалежно від форми власності в Україні.

Аудіо- і відеоконтроль, використання технічних систем доступу, ефективний метод що дозволяє виявляти осіб, які готують протиправне діяння проти підприємства (збір інформації, несанкціоноване проникнення в кабінети, установка пристроїв, що підслухують, і ін.).

Одержання конфіденційної (довірчої) інформації відносно конкретного співробітника від представників свого підприємства або інших осіб і її подальша перевірка.

Перевірка співробітників по обліках МВС (адміністративні затримки, порушення кримінальних справ і ін.).

Технічна перевірка приміщень проводиться з метою виявлення технічних засобів незаконного знімання й витоку інформації.

Спеціальні методи та технології використовуються фахівцями з безпеки при здійсненні різних видів перевірок персоналу з метою виявлення нелояльності або ненадійності у окремих його представників. Однією з підстав для проведення перевірки окремих фахівців підприємства може бути необхідність встановлення достовірності наданої облікової інформації, яку необхідно використовувати для діагностики стану або рівня економічної безпеки на підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства: монографія / Л.В. Гнилицька. — К.: КНЕУ, 2012. — 305, [7] с.
2. Прыгунов П.Я. Психологические особенности ролевого поведения менеджера по безопасности предпринимательства. Монография. — М.: Издательство Московского психолого-социального института; НПО «МОДЭК», 2010. — 210с.
3. Теоретико-методологические и прикладные основы обеспечения экономической безопасности субъектов хозяйственной деятельности. Монография. / Захаров О.И., Пригунов П.Я., Гнилицкая Л.В. // К.: ТОВ «Дорадо-Друк», 2011. — 290 с.

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ АКТУАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЙ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ

***РИЖОВ Ігор Миколайович,**
докторант Національної академії Служби безпеки України,
кандидат юридичних наук, доцент*

Слід зазначити, що непоодинокі терористичні акти практично по всьому світі характеризують теророгенність соціальних процесів як стабільно прогресуючу, відповідно, ефективність створеної глобальної системи протидії тероризму — як слабку. Якщо оцінювати ефективність антитерористичних кампаній як співвідношення витрат до результатів — результат буде жалюгідний. Відсутність прогресивних механізмів активної протидії тероризму, ефективних способів викорінювання його джерел указує на певну кризу існуючих зовнішніх і внутрішніх політичних стратегій боротьби із цією погрозою.

Стратегії боротьби зі злочинністю у традиційному її розумінні будуються або на нейтралізації (ізоляції від суспільства або знищення — в залежності від ступеню важкості скоєного, або соціальної небезпеки), або на усуненні умов, що сприяють здійсненню злочинів, підвищує ступінь соціальної віктимності й зводяться до комплексу соціально-економічних, політико-правових заходів в області моральності й культури.

Тероризм істотно відрізняється від злочинності, у традиційному її розумінні [1]. Специфіка його полягає в тім, що основним мотивом тероризму є боротьба із системою, що генерує алгоритм соціального керування, у т.ч. і правове поле. Стратегії боротьби з тероризмом повинні відрізнитися від загальноприйнятих стратегій боротьби зі злочинністю хоча б тому, що злочинці, як правило, викликають негативне відношення більшості суспільств, на тілі якого вони паразитують. Терористи найчастіше знаходять негласну підтримку серед певної частини цивільного населення, що розділяє їхні погляди й принципи. Саме ця частина населення опозиційна влади й привітає цілі терористів, засуджуючи їхні методи. У тому випадку, якщо діяльність терористичних груп підтримується й розуміється, стратегія знищення або ізоляції опозиційно настроєних елементів або терористичних груп і плинів не має сенсу, оскільки ніколи неможливо встановити їхніх прихильників і послідовників [2–3]. Раціонально моделювати реакцію різних соціальних систем на ту чи іншу стратегію боротьби перед їх застосуванням, в протилежному випадку результат може бути зворотній.

Тероризм являє собою складне, багатомірне явище. Крім правових, він торкається цілого ряду інших проблем — психологічні, історичні, технологічні й т.п. Все це спричиняє ту обставину, що світовому співтовариству дотепер не вдалося виробити оптимальних стратегій боротьби з ним [4–7]. Саме цей факт й обумовлює необхідність більш детального аналізу стратегій боротьби з тероризмом, їх позиціонування в свідомості громадського населення, в інтересах якого ця боротьба ведеться та актуалізації з урахуванням наступного:

- орієнтація стратегій, орієнтованих на фізичне припинення терористичних актів має постійно вдосконалюватися та переймати світовий досвід, але потрібно чітко розмежувати стратегії боротьби з терористичною діяльністю і стратегії боротьби із тероризмом;
- в даний час в процесі організації протидії тероризму використовуються, в основному, технології інформаційного забезпечення, засновані на реалізації закону про оперативно-розшукову діяльність (тобто по факту підготовки або проведення терористичного акту). Впровадження технологій моніторингу тероризму, тобто перенос центра ваги на виявлення і нейтралізацію соціальних факторів, що

- сприяють прояву терористичних устремлінь, дозволить значно знизити теророгенність суспільства;
- особливе місце має приділятися оптимізації правового поля, удосконаленню нормативно-правових механізмів соціальної корекції з метою оптимальної протидії тероризму як соціальному процесу;
 - певну увагу слід приділяти реалізації моніторингових систем, спрямованих на оптимізацію соціального управління із залученням громадських інститутів та використанням новітніх інформаційних технологій;
 - відповідне значення в процесі позиціонування стратегій боротьби з тероризмом мають відіграти науково обґрунтовані теорії теророгенезу та організація моніторингу тероризму, як інформаційної технології [8–9].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гаврилин Ю.В. Современный терроризм: сущность, типология, проблемы противодействия / Ю.В. Гаврилин, Л. В. Смирнов. — М., 2003. — 425 с.
2. Даазе К. Тероризм — поняття, теорії та стратегії протидії. Результати та проблеми соціально-наукових досліджень / К. Даазе // Насильство, влада, терор. Незалежний культурологічний часопис «Ї». — 2002. — №25
3. Кудрявцев В.Н. Стратегии борьбы с преступностью / В.Кудрявцев // М. : Юристь. — 2003. — 349 с.
4. Ліпкан В.А. Боротьба з тероризмом / В.А. Ліпкан, Д.Й. Никифорчук, М.М. Руденко. — К.: Знання, 2002. — 254 с.
5. Ліпкан В.А., Кондратьєв П.Я. Боротьба з тероризмом: теоретико-правові аспекти зарубіжного досвіду. — К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. — 20 с.
6. Ліпкан В.А., Ліпкан О.С. Національна і міжнародна безпека у визначеннях та поняттях. Вид. 2- доп. і перероб.— К.: Текст, 2008. — 400 с.
7. Науково-практичний коментар до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» / В.А.Ліпкан, О.А.Івахненко, І.М.Рижов, В.В.Майоров. — К. : КНТ, 2009. — 208 с. — (Серія: національна і міжнародна безпека).
8. Рижов І.М. Стратегічне планування боротьби з тероризмом в Україні: сутність, стан та перспективи вдосконалення / І.М. Рижов // Вісник Запорізького юр. Інституту. — 2009. — №3. — С 140–149.
9. Рижов І.М. Перспективи вдосконалення контртерористичних стратегій / І. М. Рижов // Матеріали науково-практичної конференції «Національна і міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах» (Київ, 2- грудня 2011 р.). — К. : О. С. Ліпкан. — С. 49—51.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*КАРПОВА Крістіна Вікторівна,
здобувач Університет економіки та права «КРОК»*

Розуміння соціальної системи як сфери взаємодії функцій розвитку й безпеки, сфери конфлікту інтересів і погроз дозволяє вирішувати методологічні питання формування структури організації, структури управління вищим навчальним закладом і забезпечення безпеки на основі стратегії затвердження. Ця обставина є важливим методологічним підходом, тому що процедура забезпечення захисту від небезпек і наступних умов для нормального функціонування й розвитку є загальною для всіх видів і рівнів безпеки.

Розглядаючи вищі навчальні заклади, мова буде йти про приватні ВНЗ, як суб'єкт господарської та підприємницької діяльності, ми повинні уявити що сьогодні вони представляють в Україні, яка їх роль в національній системі освіти. В Україні існують три форми власності ВНЗ: державна, комунальна, приватна.

В Центральній та Східній Європі, включаючи Україну, спостерігається помилкове сприйняття терміну «приватна вища освіта». Дуже багато офіційних осіб в міністерствах освіти, а також серед керівників державних ВНЗ звинувачують приватні вищі навчальні заклади(ВНЗ) в бажанні «покласти побільше грошей собі в кішені» і приносять в суспільство ідею про те, що діяльність приватних ВНЗ небезпечна для суспільного блага. Ця некоректність приносить хибну думку, щодо приватизації вищої освіти і в свою чергу призвела до негативних наслідків, включаючи жорстке оподаткування приватних ВНЗ і створення штучних перепон на шляху їх розвитку та акредитації. [1, С.27]

Зміцнення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності пропонується здійснювати шляхом формування і розвитку системи економічної безпеки, яка є надійною і забезпечує стійкість, адаптивність, гнучкість та ефективність їх діяльності. Особливе значення необхідність побудови ефективної системи безпеки набуває в сучасному українському суспільстві, де загрози та ризики носять перманентний характер, є практично нормою життя і буквально пронизують всі її сфери, у тому числі суспільно-політичну і економічну. Це обумовлює необхідність глибокого осмислення безпеки у

взаємозв'язку з усіма явищами, процесами, тенденціями розвитку сучасного суспільства і вироблення на основі цього єдиної теорії безпеки.

Система глобальної економічної безпеки впливає на всі економічні системи незалежно від рівня їх ієрархії. Реалізація інтересів та цілей глобального рівня викликає конфлікт інтересів економічних систем нижчих рівнів. Ця система характеризується всеосяжністю та масштабністю впливів. В системі економічної безпеки, яка функціонує в умовах глобалізації, існує необхідність розв'язання сукупності конфліктів, які притаманні глобальній економічній системі. Ці конфлікти стосуються панівних цінностей, політичного ладу, правової системи, екології, суспільних механізмів управління та, власне, економічного механізму. Враховуючи наявність конфлікту інтересів як в межах окремих ієрархічних підсистем, так і між підсистемами різних рівнів ієрархії глобальної економічної системи, система економічної безпеки повинна відповідати визначеним властивостям і в умовах посилення тенденцій дестабілізації (збільшення числа як глобальних так і локальних економічних криз) відігравати роль регулятора на різних рівнях господарювання. Вирішення цих завдань необхідно здійснювати у відповідності з принципами відповідальності, глобальності та локальності.

Система економічної безпеки суб'єкта господарської діяльності (юридичної особи) включає такі функціональні складові: фінансову, інтелектуальну, кадрову, технологічну, правову, екологічну, інформаційну, силову, ринкову та інтерфейсну. Система економічної безпеки формалізовано може бути представлена сукупністю наступних складових: концепція економічної безпеки, інтереси в сфері економічної системи, загрози економічній системі, сукупність індикаторів економічної безпеки, організація економічної безпеки та правове забезпечення економічної безпеки.

Розглядаючи вищі навчальні заклади, як суб'єкт господарської та підприємницької діяльності, ми повинні уявити що сьогодні вони представляють в Україні, яка їх роль в національній системі освіти. В Україні існують три форми власності ВНЗ: державна, комунальна, приватна. Вищий навчальний заклад приватної форми власності — вищий навчальний заклад, заснований на приватній власності і підпорядкований власнику чи власникам.

Приватні вищі навчальні заклади є юридичними особами (суб'єктами господарювання), а тому при здійсненні своєї діяльності керуються не лише законодавством про освіту, а й Цивільним та Господарським кодексами України, Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» тощо.

Діяльність ВНЗ приватної форми власності є складовою частиною системи національної освіти України. ВНЗ приватної форми власності є одночасно суб'єктом освітньої, господарської та підприємницької діяльності.

ВНЗ приватної форми власності згідно зі своїми статутами мають основну мету отримання прибутку від надання освітніх послуг. Господарська та підприємницька діяльність здійснюється у ВНЗ приватної форми власності у повному обсязі.

Сучасне законодавство України дозволяє ВНЗ здійснювати освітню, господарську та підприємницьку діяльність без обмежень. ВНЗ приватної форми власності як суб'єкт господарської діяльності є одночасно об'єктом економічної безпеки.

Для захисту економічних інтересів ВНЗ приватної форми власності в галузі його освітнянської та фінансово-економічної діяльності за згодою його засновників розробляється та впроваджується система економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Даррелл Р.Льюис и др. Частное высшее образование в странах с переходной экономикой: достижения, возможности и препятствия. — К.: Факт, 2007. — 176 с.
2. Управління фінансово-економічною безпекою. Навчальний посібник. / Кириченко О. А., Захаров О.І., Лаптев С.М., Пригунов П.Я. та ін. // К. : Університет КРОК, 2010. — 479 с.

РОЛЬ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ УКРАЇНИ В РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

ТКАЧЕНКО Олександр Олександрович,
здобувач Національної академії внутрішніх справ

Нинішня система забезпечення національної безпеки України складає чимало державних органів, чільне місце серед яких посідає Управління державної охорони України.

Здійснений нами моніторинг Інтернет джерел та інших ЗМІ дозволяє констатувати: нині відбувається серйозне випробування усіх складових системи забезпечення національної безпеки передусім через масивний негативний вплив ЗМІ і формування негативного іміджу щодо органів державної влади, прямим обов'язком яких як раз і виступає забезпечення безпеки особи, суспільства і держави.

Така ситуація стала наслідком непродуманої державної політики і втягнення силових структур у політичні вирії, зіткнення безпекових структур як одна із одної, так і безпосередньо із народом. Однак не можна не сказати і про те, що нині фактично на теоретичному рівні, передусім на рівні відкритих дисертацій питання функціонування і розвитку даного державного правоохоронного органу спеціального призначення, підпорядкованого Президентові України та підконтрольного Верховній Раді України не розглядається.

У рамках даної статті хотіли наголосити на тому, що на наше переконання одним із визначальних орієнтирів, можна навіть сказати дороговказом і змістом діяльності виступають **національні інтереси**.

Адже концепція базового Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» збереглася в редакції 1998 року.

За ці роки було ухвалено низку важливих і концептуальних законів, саме в сфері концептуального моделювання діяльності даного управління. Передусім Закон України «Про основи національної безпеки України», а також Указ Президента України «Про Стратегію національної безпеки України».

Відповідно було визначено орієнтири діяльності усіх складових системи забезпечення національної безпеки. Базовими категоріями виступають сподінені: національна безпека і національні інтереси.

Національна безпека — захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам. Натомість **національні інтереси** — життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток.

Отже можна твердити, що Управління державної охорони України, виступаючи суб'єктом забезпечення національної безпеки, безпосередньо здійснює передбачений законодавством комплекс заходів щодо захисту цих інтересів.

Важливим також є те, що Управління державної охорони України, фактично за своїм змістом не обмежується лише охоронними заходами, а й вживає комплекс превентивних заходів, спрямованих на реалізація покладених на них законодавством функцій.

Більше того, здійснений нами формально-юридичний та логіко-семантичний аналіз вищезгаданого закону, зокрема ст. 12 дає змогу констатувати, що з-поміж 6 основних завдань чотири виходять за рамки охорони і повністю підпадають під зміст поняття «забезпечення безпеки». До них належать такі:

- 1) забезпечення безпеки посадових осіб, визначених цим Законом, за місцем їх перебування як на території України, так і за її межами;
- 2) забезпечення безпеки членів сімей посадових осіб, визначених цим Законом, які проживають разом із ними або супроводжують їх;
- 3) запобігання протиправним посяганням на посадових осіб і членів їхніх сімей та об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, їх виявлення та припинення;
- 4) забезпечення безпечної експлуатації транспортних засобів, призначених для визначених цим Законом посадових осіб.

Відтак можемо твердити, що саме аналіз завдань, які є похідними від національних інтересів, спіткає до висунення гіпотези про некоректність назви даного управління, зокрема вживання терміну «охорони».

Більше того, в науковій літературі чимало уваги присвячено аналізу складових алгоритму забезпечення безпеки. Автори на власний розсуд формують їх, утім, варто відмітити що більшість із них обов'язковим елементом функціонування будь-якого суб'єкта забезпечення національної безпеки виділяють таку категорію як «національні інтереси».

Визначальним у даному аспекті постає потреба у методологічно правильному підході до вироблення і формування даних інтересів, механізмі їх легітимації, правового регулювання процесу забезпечення їхньої реалізації, і правового регулювання забезпечення безпеки реалізації національних інтересів.

Відтак, національні визначають основні вектори діяльності УДО України:

- національні інтереси, що відображають внутрішні відносини в державі між суб'єктами забезпечення національної безпеки, котрі наділені державою правом на заступання від її імені сили;
- національні інтереси, що відображають зовнішні відносини держави, як забезпечення безпеки вищих посадових осіб інших країн під час їх перебування на території України, так і забезпечення безпеки вищих посадових осіб України під час їх перебування в інших країнах;
- національні інтереси загальнодержавного характеру як здійснення державної охорони щодо органів державної влади України.

На практиці очевидним стає неусвідомлення і розрив в діяльності даного державного правоохоронного органу спеціального призначення з іншими правоохоронними органами. Це відбувається через домінування нормотворчості над законотворчістю. Однією з причин цього також, в контексті розглядуваних питань, є законодавчо не закріплений алгоритм врахування національних інтересів в законодавстві суб'єктів забезпечення національної безпеки.

Більше того, з крокуванням України до Європейських структур все більше уваги приділяється такому важливому елементу як захист прав і свобод людини і громадянина. І в цьому аспекті слід відмітити, що чинний закон має багато аспектів до свого потенціалу.

Як *висновок* зазначимо, що концептуалізація національних інтересів має відбуватись не лише у вигляді їхнього правового оформлення і легітимації, але й операціоналізації в рамках окремих законодавчих актів, що регулюють порядок організації та їхньої діяльності. Національні інтереси — своєрідний дороговказ крокування і розвитку даного органу, як складового елементу сил безпеки в контексті необхідності реалізації національних інтересів, з урахуванням євроінтеграції, а не в напрямку формування тоталітарної держави, що обслуговує інтереси олігархату і фактичного перетворення державного органу в приватну службу безпеки.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО / INFORMATION LAW

КОНСОЛІДАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СУЧАСНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКОНОДАВСТВА ОКРЕМИХ КРАЇН)

ДІМЧОГЛО Марина Іванівна,

*здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

З метою уніфікації, гармонізації як умов систематизації національного інформаційного законодавства країн із міжнародними правовими стандартами, зазначеними у міждержавних документах у ряді країн, консолідація застосовується різними методами, способами, засобами. Як свідчать дослідження, в окремих державах є спеціальні законодавчі акти, що визначаються за сутністю як системоутворюючі для національного законодавства щодо інформаційної сфери, окремих інститутів права, де інформація прямо визначена як об'єкт правовідносин, чи її зміст визначається у подібних до неї за сутністю чи змістом понять, категорій, термінів.

Своєрідно права на інформацію визначається у США. Розвиваючи Першу поправку до Конституції цієї країни, її парламентом було прийнято ряд консолідованих із положеннями Конституції спеціальних законів: «Про інформацію», «Про свободу інформації», «Про відкритість уряду», «Про телекомунікації», «Про зв'язок» тощо. Як зазначає Н. В. Кушакова, специфіка права на інформацію в американському праві розглядається як частина права на самовираження і має такі складові, як отримання і передача інформації з будь-яких джерел. Це цілком корелюється зі ст. 10 Конвенції про захист прав і основних свобод людини. За цією Конвенцією кожен має право на свободу самовираження, що включає свободу дотримуватися своїх думок, отримувати та поширювати інформацію та ідеї без втручання з боку державних органів і незалежно від державних кордонів [1, с. 130]. У даному випадку також можна говорити про такий вид консолідації законодавства і міжнародного права як рецепція — запозичення правової конструкції однією правовою системи в іншій.

Пильна увага в інформаційному законодавстві США приділена була правовому регулюванню, пов'язаному із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій, зокрема щодо Інтернету: «Про свободу Інтернету», «Про безкоштовний національний доступ в Інтернет», «Про нагляд за безпекою он-лайнних комунікацій», «Про безпечні школи в Інтернеті», «Про електронну демократію», «Про захист та запобігання злочинам в галузі електронної комерції» тощо.

У 80-ті роки ХХ століття у **США** консолідація правового регулювання суспільних відносин щодо інформації відбувається на приватноправовому рівні. Так, Національною Асоціацією комп'ютеробудівництва для комп'ютерних професій було розроблено «Кодекс професійної поведінки», що містив загальні принципи етики для тих, хто задіяний у виробництві комп'ютерної продукції. У цьому Кодексі не було визначено заходів його реалізації та відповідальності за порушення його норм, що свідчить про досить високий рівень взаєморозуміння співтовариства, пов'язаного комп'ютерними професіями.

У **Канаді** право на інформацію зафіксовано в Канадській хартії прав і свобод і консолідованими з нею законами «Про доступ до інформації», «Про державну таємницю», «Про приватне життя», «Про наклеп» тощо. На приватноправовому рівні у цій країні громадською організацією Асоціація канадських провайдерів Інтернет-послуг було розроблено «Кодекс поведінки в Інтернеті». Основною метою таких заходів було визначено дотримання правових норм і етичних стандартів при користуванні Інтернетом.

Приватноправові консолідаційні розробки щодо кодексу поведінки в Інтернеті здійснювалися у **Німеччині**. При цьому, подібно до інших європейських країн, у Німеччині, в 70–80 роках ХХ століття було ухвалено низку законодавчих актів щодо сфери інформаційні відносини: «Про захист персоніфікованої інформації від протиправних дій у процесі обробки даних» (27 січня 1977 року), «Про порядок опублікування інформації» (3 серпня 1977 року), «Про порядок ведення інформаційних реєстрів» (9 лютого 1978 року) тощо.

Франція є однією із перших держав, де право на інформацію було закріплено на рівні Конституції. У розвиток її положень інформаційні відносини в цій країні законодавчо закріплені в нормативно-правових актах «Про пресу», «Про публікації, адресовані молоді», «Про доступ до інформації» тощо. Крім того, правові засади забезпечення права на інформацію були встановлені у **Кодексі про комунікації (Code de la communication)**, прийнятий 1992 року [2, с. 42; 3]. Аналогічний за змістом консолідований законодавчий акт було ухвалено в Габоні — **Кодекс аудіовізуального, кінематографічного і письмового спілкування (Gabon Code de la communication audiovisuelle, cinématographique et écrite (Loi № 07/2001))** [4].

Під впливом формування глобального інформаційного простору створюється ряд міжнародних організацій, які ініціювали розроблення окремих кодифікованих актів щодо приватноправової консолідації професійної діяльності в інформаційній сфері. Так, на принципі приєднання за фактом в Україні чинними є Кодекс етики журналістів країн-членів ООН, Кодекс етики журналістів країн-членів Ради Європи. На основі цих кодексів приватного права в окремих країнах громадськими формуваннями за професійними ознаками ухвалюються національні кодекси журналістської етики [5, с. 312]. Можна спостерігати тенденцію до введення в систему національного приватного права норм міжнародного приватного права в інформаційній сфері.

Значний вплив на забезпечення інформаційних прав і свобод людини, громадянина у ряді країн мають суб'єкти громадянського суспільства. Так, у Великій Британії сформовані тематичні громадські організації: Рада у справах преси, Комісія щодо скарг на пресу, Повідомний Комітет з оборони тощо. Стосовно зазначеного простежується тенденція, притаманна країнам із англосаксонською системою права, — це пошук систем саморегулювання на базі етичних кодексів сформованих, як норми приватного права. В основі структуризації цих кодексів — державна політика створення так званих національних інформаційних супермагістралей на основі комп'ютерних інформаційних технологій.

У *Великій Британії* публічно-правове регулювання суспільних відносин щодо інформації закріплено в Законі «Про свободу інформації». В *Індії* — основою законодавства про інформацію складає Біль про свободу слова тощо [6].

Активно розвивається *законодавство країн СНД*. Так, у *Російській Федерації* були прийняті закони РФ: «Про обов'язковий примірник документа» (1994 р.); «Про інформацію, інформатизацію та захист інформації» (1995 р.), «Про участь в міжнародному інформаційному обміні» (1996); «Про державну таємницю» (1997 р.) та інші.

Щодо інших пострадянських країн, можна зазначити такі консолідовані законодавчі акти щодо правовідносин у інформаційній сфері: закон Азербайджану «Про свободу інформації»; закони Вірменії «Про масову інформацію», «Про свободу інформації»; закон Білорусі «Про інформатизацію», закони Казахстану «Про інформатизацію», «Про електронний документ і електронний цифровий підпис»; закони Киргизії «Про гарантії і свободу доступу до інформації», «Про доступ до інформації, що знаходиться у віданні державних органів і органів місцевого самоуправління Киргизької Республіки», «Про інформатизацію»; закон Латвії «Про свободу інформації»; закони Литви «Про суспільну інформацію», «Про право на отримання інформації від державних установ і установ самоуправління»; закони Молдови «Про до-

ступ до інформації», «Про інформатизацію і державні інформаційні ресурси», «Про інформатику»; закони Таджикистану «Про інформацію», «Про інформатизацію», закон Туркменістану «Про електронний документ»; закони Узбекистану «Про гарантії і свободу доступу до інформації», «Про принципи і гарантії свободи інформації», «Про інформатизацію» та інші.

Слід зазначити новелу в законодавчому регулюванні функціонування ЗМІ в Молдові — створення такого консолідованого законодавчого акта як **Кодекс телебачення і радіо в Молдові**, що був прийнятий 27 липня 2006 року.

Як свідчать дослідження, в окремих пострадянських країнах присутній традиційний акцент на інформаційну безпеку у розумінні її за парадигмою, що має за мету максимально можливий державний контроль за будь-яким видом інформаційної діяльності за принципом дотримання державного інформаційного суверенітету.

Ураховуючи вищевикладене, можна виокремити основні консолідовані засади правового регулювання інформаційних відносин в окремих країнах:

1. Розвиток суспільних інформаційних відносин під впливом нових технологій комунікації обумовлює дедалі більшу увагу до них як держави, так і громадських формувань в окремих країнах, що зумовлює необхідність консолідації їх зусиль для напрацювання дієвих публічно-правових і приватноправових взаємопов'язаних, консолідованих заходів, засобів, методів, методик правового регулювання.
2. Значний вплив на розвиток національних інформаційних законодавств має міжнародне інформаційне право, що визначається зростаючою взаємозалежністю.
3. Здебільшого національне інформаційне законодавство країн консолідується через імплементацію, рецепцію, уніфікацію із загальними світовими тенденціями розвитку міжнародних правових норм як стандартів у галузі інформаційних правовідносин.
4. У багатьох країнах світу при розробленні спеціальних програм розбудови інформаційної інфраструктури, спрямованих на консолідацію (об'єднання) в єдиному глобальному інформаційному просторі, як правило, визначаються заходи щодо створення уніфікованої із міжнародними правовими стандартами законодавчої бази, проте з урахуванням наукового потенціалу та специфіки правової системи конкретної країни.
5. Національне інформаційне законодавство багатьох країн визначається інституційною розгалуженістю, що потребує його систематизації на засадах компаративістики (порівняльно-правового системного аналізу).

6. Як учасник міжнародних відносин Україна має урахувати міжнародні та законодавчі тенденції інституціоналізації інформаційних правовідносин в окремих країнах і в цьому контексті засвідчити у своїй правовій системі позитивний досвід інших щодо встановлення правових стандартів у інформаційній сфері суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кушакова Н. В. Конституційне право на інформацію в Україні (порівняльний аналіз) : дис. ... канд. ... юрид. наук: 12.00.02 / Наталія Вадимівна Кушакова. — К., 2003. — 243 с.
2. Бугера О. І. Проблеми використання засобів масової інформації для запобігання злочинів серед неповнолітніх : дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 — кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. / Олена Іванівна Бугера. — К. : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2006.
3. Кодекс етики і професійної поведінки Асоціації з обчислювальної техніки (ACM), від 16.10. 1992 року. Режим доступу: www.acm.org/about/code-of-ethics.
4. Gabon Code de la communication audiovisuelle, cinématographique et écrite (Loi n°07/2001). Режим доступу <http://www.droit-afrique.com/images/textes/Gabon/Gabon%20-%20Code%20de%20la%20communication.pdf>.
5. Кудрявцева С. П. Міжнародна інформація : [Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / С. П. Кудрявцева, В. В. Колос — К. : Видавничий Дім «Слово», 2005. — 400 с.
6. Інформаційне законодавство : [Збірник законодавчих актів]. У 6 т. / За заг. ред. Ю. С. Шемшученка, І. С. Чижя. — Т. 4. Інформаційне законодавство країн Європи і Азії. — К. : ТОВ «Юридична думка», 2005. — 384 с.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ

***КАПІНУС Людмила Іванівна,**
доцент кафедри міжнародного права
та порівняльного правознавства
Київського міжнародного університету*

У роботах, присвячених аналізу інформаційних прав, приділено недостатньо уваги питанню щодо визначення понятійно-категоріального апарату. Досить часто поняття «право на доступ до інформації» ототожнюють з «правом на інформацію» чи «свободою слова».

Як зазначає А.І. Марущак, «суб'єктивне право на інформацію — гарантована державою можливість фізичних, юридичних осіб і держави (державних органів) вільно одержувати, використовувати, поширювати та зберігати відомості, необхідні їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, що не порушує права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб» [1; С. 108].

На думку Т.А. Костецької, яка повністю копією ст. 34 Конституції України, «право на інформацію — конституційне право кожного вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір» [2; С. 58].

Натомість «*доступ до інформації*» — гарантована державою можливість фізичних, юридичних осіб і держави (державних органів) вільно одержувати відомості, необхідні їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, що не порушує права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб» [1; С. 126].

Таким чином можна дійти висновку, що, у вузькому сенсі, **право на інформацію** — це право одержувати, використовувати, поширювати та зберігати інформацію. А **право на доступ до інформації** — це право отримання (чи одержання) інформації від органів публічної влади.

Слід зазначити, що свобода слова і вільне вираження своїх поглядів є нічим іншим як поняття тотожне до поняття «право на інформацію». Однак його застосовують здебільшого при визначенні суспільних відносин, пов'язаних із діяльністю засобів масової інформації. Для заповнення прогалін у врегулюванні суспільних відносин, що виникають з приводу реалізації громадянами права на свободу слова пропонується для використання у сфері внутрідержавного нормотворення Модельний закон про свободу інформації [3].

Здійснивши аналіз даного Модельного закону, можна зазначити, що він має, на наш погляд, певні неточності недоліків.

По-перше, в ньому зазначається, що право на доступ до інформації повинно надаватися, виходячи з певних принципів, але ці принципи не вказуються, можна лише припускати, що ними будуть принцип гласності, законності, доступності та ін.

По-друге, винятки на право доступу повинні бути обмеженими та специфічними, але немає чіткого визначення того, хто має повноваження встановлювати такі обмеження, який порядок легітимації цих обмежень, механізм контролю за унеможливленням зловживання з боку органів державної влади, чому повинна полягати специфіка цих обмежень.

По-третє, фраза «для виконання чи захисту будь-яких прав» цілком виключає захист інтересів та свобод і не містить уточнення, що мається на

увазі під будь-якими правами, оскільки це можуть бути як політичні, так і економічні чи громадянські права тощо. Аналогами зазначеного Модельного закону у національному законодавстві можна вважати Закони України «Про інформацію» та «Про звернення громадян».

У зв'язку з цим нами пропонується наступне визначення **«свобода слова»** — право кожного громадянина вільно і незалежно збирати, зберігати, використовувати та поширювати будь-яку відкриту за режимом доступу інформацію як особисто так і за допомогою матеріальних носіїв та засобів поширення інформації».

Поняття «доступ до інформації» входить до змісту поняття «свобода слова» в якості одного із елементів, а саме отримання (пошук) інформації відповідними суб'єктами.

Обмеженням є також судження, що право на доступ до інформації — це право знайомитися з відомостями про себе. З даним твердженням не можна погодитись, адже особа має право доступу не лише до інформації про себе, також вона має право доступу до екологічної та правової інформації, та в деяких випадках, до інформації з обмеженим доступом.

Необхідно наголосити на тому, що право на доступ до інформації є конституційним правом людини, яке передбачене і гарантоване статтею 34 Конституцією України, статтями Закону України «Про інформацію», також положеннями Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини (стаття 10), Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (статті 18, 19) тощо. Згадки щодо гарантій права на інформацію, його реалізації також містяться в багатьох інших галузях законодавства (екологічному, виборчому, законодавстві про інформатизацію тощо).

Можна підтримати позиції певних науковців, що у сфері доступу до інформації правове регулювання інформаційних відносин, зокрема, законодавче забезпечення права на доступ до інформації, потребує свого дальшого вдосконалення, як пропонується, зокрема систематизація шляхом кодифікації, а саме прийняття Інформаційного кодексу (Кодексу України про інформацію).

При визначенні поняття «доступ до інформації» найбільш доцільним буде використання термінів «отримання» («ознайомлення»). На нашу думку, не можна обмежуватися лише отриманням (ознайомленням), тому що особа, яка фактично отримала інформацію має право нею розпоряджатися або просто зберігати.

Підсумовуючи все вищезазначене, ми можемо сформулювати авторське визначення права на доступ до інформації таким чином: **«право на доступ до інформації»** — це конституційне право людини та громадянина на

отримання (одержання) інформації від органів державної влади, шляхом доступу до офіційних документів, інформаційних ресурсів чи систем, або через опублікування її в офіційних виданнях».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Марущак А.І. Інформаційне право: Доступ до інформації: [навч. посібник] / А.І. Марущак — К.: КНТ, 2007. — 532 с.
2. Костецька Т.А. Інформаційне право України: [навч. посібник] / Т.А. Костецька. — К.: Київ. нац. торг-екон. Ун-т, 2009. — 170 с.
3. Модельний закон про свободу інформації. — [Електронний ресурс] — Режим доступу – http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_004http://www.unesco.kz/ip/countries/freedom_of_information_law_model.htm

ОЗНАКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

***КЛИМЕНТЬЄВ Олександр Павлович,**
здобувач Юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

Формування глобального інформаційного суспільства вже стало очевидним фактом і дальшого дослідження потребують різновекторні наукові розвідки у сфері інформаційного права. Одним з ключових на наш погляд, має виступати теоретична осмислення змісту та значення інформаційної функції держави, яка поки не знайшла свого парадигмального уконституювання в рамках теорії інформаційного права.

Зважаючи на наукову новизну порушеної проблематики, основним методологічним інструментарієм, окрім системного підходу, виступатиме метод екстраполяції, адже необхідність у значному масиві теоретичних напрацювань, присвячених дослідженню різноманітних функцій держави, постає як проблема об'єктивна і необхідна.

Інформаційна функція держави — це самостійний і пріоритетний напрям державної інформаційної політики, котрий здійснюється за допомогою інформаційних засобів для досягнення інформаційного суверенітету, вільного та безпечного інформаційного розвитку інформаційного суспільства в рамках конкретної держави, в тому числі для захисту інформаційних прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, і одночасно виступає ін-

формаційною формою досягнення інших цілей суспільства і держави, в інших найбільш важливих сферах життєдіяльності суспільства.

Зважаючи на проведений нами аналіз теоретичних положень щодо визначення функцій сучасної держави, можемо визначити **основні ознаки інформаційної функції держави**:

- 1) є іманентною функцією держави в сучасному глобалізованому інформаційному світі;
- 2) становить субстрат державної політики в інформаційній сфері (державної інформаційної політики);
- 3) здійснюється за допомогою інформаційних, правових та організаційних засобів;
- 4) спрямована передусім на інформаційні відносини, склад яких залежить від рівня розвитку інформаційного суспільства в конкретній країні, рівня глобалізації і транспарентності, розвитку інформаційних технологій і їхнього правового забезпечення в безпечній реалізації;
- 5) органічно пов'язана з рівнем розвитку інформаційної культури, інформаційного суспільства і інформаційного права;
- 6) специфічною ознакою інформаційної функції є те, що інформація виступає і об'єктом регулювання і об'єктом захисту, а також може становити загрозу самому інформаційному суспільству;
- 7) в інформаційній функції держави знаходить своє відлуння нерозривний зв'язок і взаємовплив держави, суспільства, людини та інформації;
- 8) інформаційна функція держави формується і реалізується під впливом комплексу об'єктивних і суб'єктивних чинників: 1) на процес здійснення інформаційної функції держави впливають характеристики носіїв інформаційної загрози об'єктам суспільних інформаційних відносин; 2) значний вплив на інформаційну функцію держави чинить рівень розвитку інформаційного суспільства як цієї держави, так і інших країн; 3) сформованість парадигми інформаційного права; 4) існування ефективного інформаційного законодавства; 5) рівень розвитку інформаційних технологій; 6) рівень капіталовкладень в телекомунікаційні мережі тощо.

Інформаційна функція держави виступає пріоритетним напрямом державної політики, яка здійснюється в умовах дії наступних чинників: а) здійснюється в умовах формування в Україні інформаційного суспільства і буремного його розвитку в інших країнах, зокрема в Європі; б) здійснюється в умовах коли, трансформація інформаційного суспільства випереджує трансформацію світогляду політичних еліт, і відповідно форм і методів правління;

в) інформаційна функція держави здійснюється в умовах високої динаміки її інституційного та юридичного компонентів; г) вона удосконалюється через впровадження законодавства передусім ЄС, зокрема Окінавської Хартії глобального інформаційного суспільства; д) інформаційна функція держави тісно пов'язана із безпековою функцією оскільки поєднує в собі забезпечення захисту інформації з одного боку, і її розвиток в рамках інформаційного суспільства з іншого.

Склад інформаційної функції держави становлять наступні елементи: суб'єкти, об'єкти, форми та види інформаційної діяльності.

Відповідно до основних об'єктів інформаційної функції держави можна віднести наступні: 1) природні права і свободи людини та громадянина; 2) інформаційні права людини, визначені в законодавстві конкретної держави, зокрема України; 3) питання інформаційної безпеки людини і громадянина, суспільства і його інститутів, держави; 4) стан інформаційної свідомості та інформаційної культури; 5) інформаційні технології; 6) інформаційну діяльність в цілому.

Зважаючи на проведений нами аналіз наукових позицій щодо змісту функцій держави, доходимо висновку, що доцільно розрізнати структурно-організаційний і змістовний боки змісту функцій. Перший характеризує, з яких структурних елементів складається інформаційна діяльність, він є притаманним змісту будь-якої функції; другий характеризує змістовну своєрідність елементів і описує конкретну функцію.

Також доцільно відмітити, що аналіз інформаційної функції доцільно провадити, аналізуючи дві органічно взаємопов'язані сторони : зовнішню та внутрішню.

Внутрішня сторона інформаційної функції складають напрями діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування щодо забезпечення реалізації державної інформаційної політики зсередини держави, зокрема і захисту інформаційних прав і свобод людини; формування правових засад для ефективного розвитку інформаційного суспільства всередині держави; формування інформаційного законодавства з урахуванням чинного європейського законодавства, водночас, зважаючи на власні національні інтереси в інформаційній сфері, визначені в Стратегії національної безпеки, Доктрині інформаційної безпеки України, лобіюванні гуманного інформаційного законодавства, створенні привабливого інвестиційного клімату для розширення вироблення високих технологій на території України тощо.

Зовнішня сторона інформаційної функції держави полягає у формуванні механізмів як інформаційних, так і правових забезпечення інформаційної безпеки, унеможливлення формування ззовні механізмів маніпуляції

свідомістю громадян України, створення інформаційних умов для мінімізації впливу деструктивних інформаційних чинників ззовні (яскравий приклад, масив негативної інформації зарубіжних ЗМІ напередодні чемпіонату з футболу Євро 2012, який успішно відбувся в Україні у червні 2012 року), формування дієвих механізмів гармонізації інформаційного законодавства України з інформаційним законодавством краї ЄС тощо.

Відтак, із теоретичних позицій, можна виділити ознаки, які характеризують концептуальний бік формування інформаційної функції: інформаційна функція держави зумовлена необхідністю реалізації інформаційних потреб та інформаційних інтересів; інформаційна функція держави виникає одночасно із формуванням інформаційного суспільства і становить сучасний вектор наукових досліджень; інформаційна функція становить собою напрям діяльності держави, тобто фактично є субстратом державної інформаційної політики (державної політики в інформаційній сфері); це напрям діяльності держави в однорідній сфері — інформаційній сфері; інформаційні функції держави змінюються в часі та просторі.

ЩОДО ОБҐРУНТОВАНOSTІ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН

МАКСИМЕНКО Юлія Євгенівна,

старший викладач кафедри теорії держави та права НАВС,

кандидат юридичних наук

Прийняття будь-якого нормативно-правового акту віддзеркалює не стільки потреби окремого народу певної держави в регулюванні суспільних відносин, скільки стає процесом суб'єктивним, оскільки містить оціночні судження, поняття, які можуть неоднозначно трактуватись, колізії, спричинювати неузгодженості між різними нормативно-правовими актами.

У зв'язку з цим, незважаючи на конституційну закріпленість і гарантованість державою інформаційних прав і свобод людини та громадянина, існує проблема з необхідністю розроблення та впровадження реального механізму їхньої реалізації передусім з боку самих громадян.

У Конституції України зазначено на можливість обмеження реалізації вищезазначених прав та свобод, утім не визначено чітких критеріїв і умов цих обмежень, не закріплено процедурні механізми їхнього застосування. Така

законодавча невизначеність виявляється у використанні доволі абстрактних, суб'єктивних понять, а також наданні не уніфікованого переліку цих обмежень, відсутності єдиних і чітких правил можливості їхнього застосування, відсутності чітко прописаної правової процедури і відповідних ним правових режимів: «... в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини...» (ч. 2 ст. 32 Конституції України) та «... в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя» (ч. 3 ст. 34 Конституції України).

Таким чином, здебільшого обмеження прав і свобод людини і громадянина можуть бути здійснено виключно «в інтересах національної безпеки».

Натомість, здійснений нами контент-аналіз законодавства, дозволив дійти висновку, що в українському законодавстві правове та легітимне визначення даного поняття відсутнє. Таким чином, за умови невизначеності даного поняття, воно ніяк не може бути використано як критерій формування державної політики щодо реалізації прав і свобод громадян, у тому числі і їхнього обмеження.

У той же час в основоположному нормативно-правовому акті, що визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гарантування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності, — Законі України «Про основи національної безпеки України», відсутнє розуміння інтересів національної безпеки, а таким чином чіткий перелік випадків збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди чи обмеження права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, права вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір тощо.

Натомість згаданий вище Закон оперує іншими поняттями: «життєво важливі інтереси», «національні інтереси», «пріоритети національних інтересів».

Варто відмітити, що в інших важливих нормативно-правових актах, що регулюють суспільні відносини у сфері національної безпеки, використовується поряд з життєво важливими інтересами, такий термін як життєво важливі національні інтереси.

Якщо ж проаналізувати дефініцію національних інтересів, національної безпеки, а також перелік пріоритетів національних інтересів, загроз націо-

нальним інтересам і національній безпеці України, основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України (згідно з законом України «Про основи національної безпеки України»), то можна дійти висновку, що виключення з правила, закріпленого п. 2 ст. 32 Конституції України, переважають саме правило. Це означає, що випадки, коли не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, є значно меншими, ніж випадки, коли збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди допускається, оскільки майже будь-що охоплюється поняттям національної безпеки.

Певним етапним моментом стало прийняття Закону України «Про доступ до публічної інформації». Переконані, що держава і надалі буде удосконалювати механізми гарантування реалізації людиною власних інформаційних прав і свобод.

ОЗНАКИ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ

*ПЕРОВ Дмитро Олександрович,
здобувач Юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

Нині важливим теоретичним етапом дослідження підґрунтя формування і дальшого розвитку інформаційного суспільства виступає проблема визначення змісту «правових відносин в інформаційній сфері» і їхнього порівняння із «врегульованими нормами права інформаційними відносинами». З метою досягнення поставлених дослідницьких завдань важливо зважати на теоретичні напрацювання в теорії держави і права, в рамках якої вироблено методологію і розроблено критерії угруповання правових відносин [1–2].

1. За функціональною спрямованістю норм права, на основі яких вони виникають: *регулятивні*, тобто такі, які виникають в результаті правомірної поведінки суб'єктів; поведінка їх учасників відповідає нормам права; *охоронні* — негативна реакція держави на неправомірну поведінку суб'єктів, тобто невиконання встановлених приписів.

Необхідно відзначити, що проведений нами аналіз наукових досліджень [3–6] дозволяє стверджувати, що нині з урахуванням дальшого розвитку ін-

формаційного суспільства правоохоронні органи все більше стикаються із правопорушеннями саме в інформаційній сфері, таким чином правові відносини в інформаційній сфері, на наше переконання, належать до охоронних, поряд із адміністративними і кримінальними. Наша думка підтверджується тезою про те, що особливістю охоронних правовідносин є можливість примусового правового забезпечення певної поведінки зобов'язаної особи [7, с. 56].

2. За рівнем індивідуалізації суб'єктів: *відносні*, в яких чітко визначені права і обов'язки всіх учасників як уповноважених, так і зобов'язаних; *абсолютні* — визначена лише одна уповноважена сторона, яка є носієм певного суб'єктивного права, а всі інші суб'єкти визнаються зобов'язаними не заважати здійсненню уповноваженим своїх прав.
3. За кількістю учасників: *прості* — відбуваються лише між двома суб'єктами; *складні*, учасниками яких є три і більше суб'єктів;
4. За розподілом прав і обов'язків між учасниками: *односторонні*, в яких кожна сторона стосовно іншої має лише права або лише обов'язки; *двосторонні*, в яких кожна із сторін має як права, так і обов'язки;
5. За характером дій (за змістом поведінки) зобов'язаного суб'єкта: *активні* — зобов'язаний суб'єкт мусить вчинити певні дії; *пасивні*, в яких зобов'язана сторона повинна утриматися від вчинення певних дій тощо.

На наш погляд дана класифікація, яка в рамках теорії держави і права представлена більш широко, також може бути екстрапольована і на правові відносини в інформаційній сфері, з урахуванням специфіки останніх.

У даному ракурсі доцільно позбутися не зовсім вірного тлумачення правових відносин в інформаційній сфері: правовідносини в даній серії є об'єктом інформаційного права, так само як і інформаційні правовідносини є об'єктом інформаційного права. Наша теза ґрунтується на тому, що інформаційне право становить собою окремих міждисциплінарний галузевий комплекс, в рамках якого розглядається не галузеві об'єкти (телемедицина, телекомунікації, захист персональних даних тощо), а розробляються концептуальні засади інформаційних правовідносин, у тому числі і правовідносин в інформаційній сфері.

До *основних ознак інформаційних відносин* можна віднести:

- виникають, розвиваються та припиняються у зв'язку з інформацією та інформаційною діяльністю;
- відбивають особливості інформаційних методів правового регулювання;
- характеризуються змістовними ознаками охоронних правовідносин;

– визначають державну інформаційну політику.

Нині інформаційні відносини носять публічно-правовий характер. Відтак суб'єктами даних відносин можуть виступати як фізичні так і юридичні особи, які, вступаючи у відносини між собою мають суб'єктивні права та несуть юридичні обов'язки. Наявність публічності як ознаки даних правовідносин дає можливість твердити, що вищезазначені правовідносини можуть мати вольовий характер (дозвіл на право віщання в межах певних радіочастот тощо).

Таким чином можна твердити, що інформаційні відносини є правовідносинами. Відтак можна сміливо твердити, що правильне визначення ознак правових відносин в інформаційній сфері дасть можливість чітко визначити зміст інформаційних правовідносин — правових відносин в інформаційній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Теорія держави та права: [навч. посіб.] / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.; За заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. — К. : Юрінком Інтер, 2003. — 368 с.
2. Теорія держави та права: [підручник] / С. Л. Лисенков, А. М. Колодій, О. Д. Тихомиров, В. С. Ковальський; За заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — 448 с.
3. Гурковський В. І. Державне управління розбудовою інформаційного суспільства в Україні (історія, теорія, практика). Монографія. — К. «Науковий світ». МНДЦ з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України, 2010. — 396 с.
4. Залізник В. А. Систематизація інформаційного законодавства України / . Автореф.дис... к.ю.н. 12.00.07. / В. А. Залізник. — К. : НУБіПУ, 2011. — 18 с.
5. Брижко В. Інформаційне право та правова інформатика у сфері захисту персональних даних. Монографія / В. Брижко, М. Гуцалюк, В. Цимбалюк, М. Швець / За ред. М.Я. Швеця. — К.: НДЦПІ АПРн України, 2005. — 334 с.
6. Гуз А. М. Історія захисту інформації в Україні та провідних країнах світу: [навч. посіб.] / А. М. Гуз. — К. : КНТ, 2007. — 260 с.
7. Юриста О. Про поняття та основні ознаки правоохоронного відношення / О. Юриста // Право України. — 1997. — № 10.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ МЕТОДОЛОГІЇ КОДИФІКАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

*ТАТАРНИКОВА Кристина Геннадіївна,
здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування*

Стосовно формування методології кодифікації законодавства про інформування на цьому етапі дослідження пропонується звернути увагу на окремі положення теорії права. Серед них — на такі форми взаємодії міжнародного права та національного права окремих країн як імплементація, рецепція, адаптація, трансформація, уніфікація, гармонізація, стандартизація тощо, що є частковими проявами так званої інтернаціоналізації права [1]. Способами взаємодії різних системних ознак права ми вважаємо основні види відображення в одній із правових систем норм, принципів, властивостей інших правових систем, що є віддзеркаленням формування відповідної глобальної правової культури [2]. З їх числа на цьому етапі дослідження пропонується виділити такі:

імплементація (від лат. *implere* — наповнення, досягнення, виконання, здійснення) — організаційно-правова діяльність відповідних органів влади держави, що спрямована на реалізацію її міжнародно-правових зобов'язань щодо стандартизації національного законодавства та дотримання його нормативних положень в країні після підписання нею відповідного міждержавного НПА (угоди, конвенції, договору і т.д.), у тому числі ратифікацію їх та після ратифікації [3; 4, с. 90];

рецепція (від лат. *receptio* — прийняття, сприйняття) — одностороннє пряме, без змін запозичення, сприйняття і застосування державою соціологічних та культурних правових форм, відповідних норм, що виникли в іншій країні або в іншу епоху [5];

адаптація (від лат. *adaptation* — пристосування) — процес пристосування НПА національного законодавства до міжнародного, регіонального (наприклад, європейського, країн СНД) права, чи права окремих країн, права іншої країни з можливими змінами формулювання змісту правових норм з урахуванням граматики державної мови, але зі збереженням їх сутності [6, с. 5].

Слід зазначити, що реалізація зазначених основних видів відображення інтернаціоналізації права має консолідувати законодавство з урахуванням необхідності узгодження із конституційними положеннями

країни, де за сутністю визначаються ознаки галузевої інституційної сегментації правовідносин, у тому числі щодо інформацію. Це дозволяє, у відповідній доктринальній інтерпретації, стандартизувати положення Конституції України як класифікаційні для подальшої уніфікації законодавства про інформацію: визначення правовідносин, що регулюються виключно законодавчими актами, парламентом України. При цьому пропонується здійснити конкретизацію правовідносин переважно за об'єктною ознакою — інформацією у видах діяльності щодо неї у поєднанні з суб'єктно-об'єктними показниками (правами та обов'язками, взаємними зобов'язаннями) наступним чином.

Права та обов'язки людини щодо інформації — правомірні (в першу чергу, природні) інтереси, потреби, що знаходять прояв у правах-свободах: праві свободи людини, громадянина, у взаємозв'язку з основними обов'язками громадянина, гарантії цих прав і свобод, що пов'язані з інформацією у суспільних відносинах в Україні; формулювання правосуб'єктності громадян щодо інформації, статусу іноземців та осіб без громадянства у правовідносинах щодо інформації на території України, як прояв її суверенітету.

Права суспільства в сфері щодо інформації: права утворюючої державу нації, а також корінних народів і національних меншин в інформаційному просторі України; порядок застосування мов у суспільній комунікації в Україні; засади використання інформаційних ресурсів, інформаційного простору, організації та експлуатації зв'язку (телекомунікації) як інфраструктурних складових, що дозволяють реалізувати спілкування у суспільстві, державі та міжнародних відносинах; основи соціального захисту, безпеки, що пов'язані з інформаційною сферою; форми і види інформаційного забезпечення різноманітних правовідносин громадянським суспільством; засади регулювання суспільних інформаційних відносин у праці і зайнятості (трудовах відносинах); основи (чи засади) захисту інформаційних складових у шлюбі, сім'ї, як складових охорони дитинства, материнства, батьківства; основи (чи засади) виховання, освіти, культури; основи (чи засади) інформаційних відносин у галузі охорони здоров'я; основи (чи засади) інформаційних відносин пов'язані з екологічною безпекою (зокрема щодо доступу суспільства до екологічної інформації, інформації про стан довкілля); правовий режим власності на інформацію, інформаційні ресурси; правові засади і гарантії підприємництва в інформаційному просторі країни; засади регулювання інформаційних відносин пов'язаних з демографічними та міграційними процесами; засади інформаційних правовідносин, що пов'язані з утворенням і діяльністю політичних партій, інших об'єднань громадян; засади правовідносин, що пов'язані із засобами масової інформації (мас-медіа).

Права та обов'язки держави, що пов'язані з інформацією можна структурувати наступним чином. Перш за все вони визначаються конституційними положеннями стосовно соціальної спрямованості як основної функції держави, того, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст діяльності держави. При цьому держава відповідає перед людиною, громадянином за свою діяльність, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

На зазначених юридично нормах-принципах має формуватися і весь блок прав та обов'язків держави у інформаційній сфері суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Законотворчість: словник термінів і понять з міжнародного та європейського права / О. В. Зайчук, О. Л. Копиленко та ін. — К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2005. — 160 с.
2. Борискина О. Н. Особенности взаимодействия правовых культур в условиях глобализации / О. Н. Борискина // Вестник Московского университета МВД России. — 2008. — № 5. — С. 17–20.
3. Заморська Л. І. Загальнонаукова концепція категорії «система права» / Заморська Л. І. // Держава і право. — Випуск 47. — С. 46–50.
4. Міжнародне право : навч. посіб / кол. авт. за ред. М. В. Буроменського. — К. : Юрінком Інтер, 2005. — 336 с.
5. Скурко Е. В. Некоторые аспекты проблемы взаимодействия правовых систем в условиях глобализации / Е. В. Скурко. // Государство и право. — 2008. — №8. — С. 69–72.
6. Законодавча діяльність: словник термінів і понять / за ред. В. М. Литвина. — К.: «Парламентське видавництво», 2004. — 344 с.

ЕЛЕМЕНТИ СТРУКТУРИЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

ЧЕРЕПОВСЬКИЙ Кирил Павлович,

*здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Дослідження формування єдиного інформаційного простору країн-учасниць СНД дозволяє визначити як позитивні, так і негативні ознаки. До позитивних можна віднести координацію зусиль держав щодо створення

сприятливих умов для функціонування нових ринків, товарів і послуг, переміщення капіталів і робочої сили, забезпечення права приватної власності в інформаційній сфері, використання національних інформаційних ресурсів для прогресу економіки і конкурентоспроможності у світовому інформаційному просторі. До негативних — домінування інтересів однієї держави (Росії) в інформаційній сфері, невідповідність окремих положень міждержавних угод СНД конституційним нормам та чинному інформаційному законодавству країн-учасниць, посягання на інформаційний суверенітет як основу державної інформаційної безпеки при необмеженому і безперешкодному, як зазначено в багатьох угодах, доступі до національних інформаційних ресурсів, застосування зобов'язального права для незалежних держав на використання як єдиної (російської) мови у міждержавних інформаційних обмінах, монополію російських мас-медіа у представництві СНД на світовій арені.

У контексті предмета дослідження особливе значення має прийняття за ініціативою України 3 квітня 2008 року на 30 пленарному засіданні Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць СНД модельного інформаційного кодексу для держав-учасниць СНД.

Структурно він складається з загальної частини, що містить 58 статей та поділяється на 4 розділи, 16 глав.

Перший розділ «Загальні положення» містить 4 глави. Глава 1 «Основи інформаційного законодавства» розкриває основні цілі та принципи інформаційного законодавства; глава 2 «Гарантії і захист прав і інтересів в інформаційній сфері» основні права і свободи в інформаційній сфері, обмеження прав і свобод в інформаційній сфері, гарантії прав і інтересів в інформаційній сфері, обмеження права власності на інформацію та захист прав і інтересів в інформаційній сфері. У главі 3 визначено коло суб'єктів та об'єктів інформаційного законодавства. Глава 4 «Функції держави і її органів в інформаційній сфері» містить норми, що регламентують участь органів державної влади і органів місцевого самоуправління в інформаційних відносинах та визначають основні напрями державної інформаційної політики.

Другий розділ «Основні положення» складається з 2 глав, перша з яких під назвою «Основні положення про інформацію» розкриває зміст таких понять як інформація, інформаційний продукт і документ, друга «Основні положення про інформаційну інфраструктуру» — національну інформаційну інфраструктуру, призначення інформаційної інфраструктури, регулювання діяльності суб'єктів інформаційної інфраструктури та інформаційні послуги і роботи.

У третьому розділі «Інформаційні відносини. Кругообіг інформації» вміщено 6 глав. Перша «Загальні положення» визначає поняття «кругообіг

інформації», друга «Створення інформації» — «масова», «творча», «статистична інформація» та «інформація про діяльність органів державної влади і органів місцевого самоуправління», а також окреслює такі положення як право на створення інформації, представників органів масової інформації, створення і отримання масової інформації, реклама в засобах масової інформації та відповідальність за неї, створення статистичної інформації та відповідальність при її створенні, вимоги до інформації про діяльність органів державної влади і органів місцевого самоуправління та відповідальність при створенні такої інформації. У главі 3 «Розповсюдження інформації» містяться відомості про розповсюдження друкованої, електронної, аудіовізуальної недостовірної інформації, а також про видавничу діяльність і про заборони на розповсюдження інформації. Четверта глава «Використання інформації» розкриває зміст використання інформації, п'ята — «Зберігання інформації» — зберігання інформації, в тому числі аудіовізуальної і електронної; шоста — «Знищення (утилізація) інформації».

Четвертий розділ «Правовий режим інформації» складається з 4 глав. Перша з яких — «Загальні положення» визначає поняття «правовий режим інформації», друга — «Відкрита інформація» — доступ до відкритої інформації, третя — «Інформація з обмеженим доступом», четверта — «Інформація обмеженого користування».

Щодо другої частини Інформаційного кодексу держав-учасниць СНД, то Постановою № 31 Ради Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав «Про внесення змін до Перспективного плану модельної законотворчості та зближення національного законодавства в Співдружності Незалежних Держав на 2005–2010 роки» від 17 листопада 2005 року визначено змінити назву «Концепція модельного Інформаційного кодексу для держав-учасниць СНД» на «Інформаційний кодекс для держав-учасниць СНД». У Постанові № 45 Ради Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав «Про внесення змін до Перспективного плану модельної законотворчості та зближення національного законодавства в Співдружності Незалежних Держав на 2005–2010 роки» від 24 листопада 2008 року заплановано підготовку спеціальної частини Інформаційного кодексу для держав-учасниць СНД до 2009 року та закріплено таких виконавців як Комісія Ради Федерації Федерального Зібрання Російської Федерації з інформаційної політики, Секретаріат Ради МПА СНД. У Постанові № 14 Ради Міжпарламентської Асамблеї держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав «Про внесення змін до Перспективного плану модельної законотворчості та зближення національного законодавства в Співдружності Незалежних Держав на 2005–2010 роки» від 13 травня 2009 року закріплено змінити назву

документа «Інформаційний кодекс для держав–учасниць СНД (спеціальна частина)» на «Інформаційний кодекс для держав–учасниць СНД (частина друга)» та доповнено графу «Розробник» таким текстом: «Верховна Рада України». Отже, парламент України є одним із розробників другої (особливої) частини Інформаційного кодексу для держав-учасниць СНД. Крім того, незважаючи на визначений термін (2010 рік) подання проекту вищезазначеного документа, він донині відсутній.

Зазначене зумовлено тим, що теорія інформаційного права, зокрема під впливом наукової школи інформаційного права В.А.Ліпкана здійснила новий виток розвитку щодо структуризації інститутів інформаційного права на загальну, особливу та спеціальну частини. У зв'язку з цим виникла потреба реструктуризації інститутів інформаційного права як сфери суспільних відносин. При цьому зберігається, поряд із парадигмою кодифікації, парадигма фрагментарного законотворення на основі модельних законів для СНД, котрі по суті виступають антагоністичними між собою.

Правовий аналіз положень вищезазначеного міжнародного акта дозволяє дійти висновку про їх здебільшого декларативний зміст.

Враховуючи зазначене, визначимо елементи структуризації міжнародного інформаційного права.

1. Міжнародне інформаційне право — це умовно виділена із системи міжнародного права підсистема щодо суспільних відносин, пов'язаних з інформацією та її проявами у діяльності на транснаціональному рівні.
2. Міжнародне інформаційне право має дві умовні складові: міжнародне публічне інформаційне право та міжнародне приватне інформаційне право.
3. Структурно міжнародне інформаційне право можна поділити на такі частини: загальну, де визначаються основні положення транснаціональних суспільних відносин щодо інформації (зміст, суб'єкти, об'єкти, принципи), особливу — де визначаються основні права та обов'язки людини, громадянина, глобального (чи регіонального) суспільства, держав у міжнародних відносинах та спеціальну частину — де визначаються суспільні відносини міжнародного співтовариства щодо певних видів інформаційної діяльності.
4. За видами інформаційної діяльності структура спеціальної частини міжнародного інформаційного права визначається за технологічними ознаками прояву інформації у трьох аспектах:
 - інформструктурний (паперові — друковані засоби масової інформації, видавнича діяльність, поштовий зв'язок); електричні

- (електронні) засоби комунікації — телефон, телеграф, телебачення і радіомовлення, супутниковий зв'язок, Інтернет тощо);
- гуманітарний — змістовний: свободи, права особи, міжнародного співтовариства на мовно-культурну, світоглядну (у тому числі релігійну) багатоманітність, інтелектуальну діяльність (творчість) освітнє і наукове міжнародне співробітництво як за участю приватних осіб, так і держав із застосуванням певних технологій телекомунікації;
 - безпековий — підтримання на бажаному для міжнародного співтовариства рівні суспільних відносин щодо інформації, протидії застосування інформаційних технологій у злочинних цілях тощо. До цього аспекту можна віднести і суспільні інформаційні відносини, що пов'язані з економічною сферою транскордонного змісту: інформаційним забезпеченням торгівлі між державами (послугами, товарами, роботами) і т.п.
5. Крім міжнародного закріплення права на інформацію, важливого значення для міжнародної спільноти є вироблення інтегрованих правових засад побудови глобального інформаційного суспільства.

ПРАВО НА ІНФОРМАЦІЮ: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ

***ЧУПРИНА Олена Василівна,**
аспірантка Юридичного інституту
Національного авіаційного університету*

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та засобів зв'язку сприяв становленню інформаційного суспільства, де основну роль відіграють знання та інформація. Нова віха розвитку суспільства характеризується появою нової системи прав — інформаційних, серед яких право на інформацію має фундаментальне значення.

Через недостатню наукову розробленість тематики формування та розвитку інформаційного суспільства, не всі елементи отримали адекватне осмислення на науковому рівні. Серед таких елементів перебувають і інформаційні права, котрі не є достатньо вивченими. Більше того, немає однозначності у правників щодо розуміння їх сутності та змісту.

Загалом наукою конституційного права й свободи людини і громадянина класифікуються за сферами діяльності держави і громадян та, керуючись відомими міжнародними пактами й чинною Конституцією України, на такі групи: 1) громадянські права й свободи; 2) політичні права і свободи; 3) економічні права і свободи; 4) соціальні права і свободи; 5) культурні права та свободи.

Хоча відмітимо, що система цих прав і свобод розширюється та вдосконалюється, оскільки сама цивілізація постійно розвивається, зокрема і формуються нові види суспільних відносин — інформаційні.

У роботах з конституційного права право на інформацію визначається як одне із важливих прав людини в системі інших прав. На думку одних вчених-конституціоналістів це право належить до громадянських прав і свобод, на думку ж інших — до політичних чи соціальних тощо.

Переконані, що дискусія детермінована, насамперед, тим, що поряд із правом на інформацію виокремлюють право на свободу поглядів, право на свободу спілкування, право на доступ до інформації, право на свободу інформації тощо.

Отже система інформаційних прав є доволі розгалуженою. Але в наукових працях здебільшого право на інформацію ототожнюється з іншими інформаційними правами; відсутнє чітке розмежування інформаційних прав між собою.

Так, А.І. Марущак надає авторське визначення права на інформацію як гарантованої державою можливості фізичних, юридичних осіб і держави (державних органів) вільно одержувати, використовувати, поширювати та зберігати відомості, необхідні їм для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення завдань і функцій, що не порушує права, свободи і законні інтереси інших громадян, права та інтереси юридичних осіб [1, с. 42]. Крім того, даний дослідник стверджує, що «універсальне конституційне право на інформацію, що містить у собі конкретні можливості, які в сукупності і становлять так звані інформаційні права суб'єктів інформаційних відносин, а саме право кожного вільно збирати, одержувати, зберігати, використовувати і поширювати будь-яку (масову, офіційну, правову, статистичну, науково-технічну інформацію, інформацію як результат творчості та інше) інформацію, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України, чинним законодавством; право особи давати згоду на збирання, зберігання, використання та поширення інформації про неї для соціально-економічних, культурних та різних соціальних цілей; право громадянина мати доступ до відомостей про себе (крім тих, що становлять захищену законом таємницю) в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і

організаціях, право кожного перевіряти достовірність інформації про себе і членів своєї сім'ї, право спростовувати недостовірні відомості у судовому порядку; право вимагати вилучення будь-якої інформації про себе; право кожного на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням недостовірної інформації про себе і членів своєї сім'ї; право на забезпечення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції; право на вільний доступ і поширення інформації про стан навколишнього середовища (екологічна інформація), про якість харчових продуктів і предметів побуту; право на правову інформацію — право знати свої права і обов'язки, право на вільний доступ до нормативно-правових актів, що їх визначають; право на офіційну фінансову інформацію; право на інформацію як результат творчості та інші [1, с. 38–39].

Таким чином, аналіз вищезазначеної позиції, дозволяє дійти висновку про ототожнення цим дослідником права на інформацію з іншими інформаційними правами і свободами, зокрема правом на доступ до інформації та правом на свободу інформації.

Цікаво, що дещо дискусійне розуміння права на інформацію міститься у головному нормативно-правовому акті, який регулює застосування адміністративної відповідальності в Україні, — Кодексі України про адміністративні правопорушення.

Так, згідно зі ст. 212–3 КУпАП порушення права на інформацію складають неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності [2].

Законодавцем також дещо ототожнюється право на інформацію та право на доступ до інформації, оскільки саме право на доступ до інформації — це гарантована можливість кожного отримувати безпосередньо від органів публічної влади, їх установ та організацій інформацію про їх діяльність, від приватноправових юридичних осіб суспільно значущу інформацію про їх діяльність та можливість знайомитися з відомостями про себе [3].

Підбиваючи підсумки, можна стверджувати, що така неоднозначність розуміння змісту права на інформацію пов'язана як з недостатнім вивченням феномену інформаційного суспільства в цілому, і права на інформацію зокрема, котре виступає новим предметом дослідження юридичних наук, так і з невідповідністю норм вітчизняного законодавства міжнародним нормативно-правовим актам, де чітко розмежовуються такі права як право на інформацію та право на свободу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Марущак А.І. Інформаційне право України : [підручник]. — К. : Дакор, 2011.- 456 с.
2. Кодекс про адміністративні правопорушення : Закон України // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). — 1984. — додаток до № 50. — Ст. 1122.
3. Нестеренко О.В. Право на доступ до інформації в Україні: конституційно-правовий аспект // [http : disser.com.ua](http://disser.com.ua)

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС / CIVIL LAW AND PROCEDURE

СУДДІВСЬКЕ СВАВІЛЛЯ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ ПРО ПОДІЛ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ

*БРАТЕЛЬ Олександр Григорович,
заступник начальника кафедри цивільного права та процесу НАВС
кандидат юридичних наук, доцент*

Статтю 16 Цивільного кодексу України [1] закріплено, що «кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу». В статті 3 Цивільного-процесуального кодексу України (далі — ЦПК України) [2] визначено: «кожна особа має право в порядку, встановленому ЦПК України, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів».

На сьогоднішній день положення даних статей суддями України тлумачаться по різному, і на превеликий жаль всупереч законним правам позивачів. В підтвердження цьому слід розглянути позовну заяву подану до Подільського районного суду м. Києва гр-ном Олександром Р. до гр-ки Ольги К. з вимогою про поділ спільно набутого у шлюбі автомобіля Toyota Camry, 2006 р.в.

В якості позовної вимоги позивач просив суд розділити автомобіль Toyota Camry, 2006 р.в., шляхом визнання права власності на 1/2 його частину за Олександром Р. та на 1/2 його частину за Ольгою К. Слід зазначити, що даний автомобіль є єдиною річчю, яка була спільно нажита подружжям.

Суддя С. 21.02.2012 р. відкриваючи провадження по цивільній справі № 2607/2106/2012 постановила ухвалу, якою позовну заяву залишила без руху, у зв'язку з тим, що позивачем не було сплачено судовий збір та не зазначено як саме позивач просить поділити майно.

Після усунення недоліків суддя С. 12.03.2012 р. повторно постановила ухвалу, проте вже по справі за № 2607/1846/2012, якою ухвалила позовну заяву вважати неподаною з подальшим її повернення я позивачу. Аргументація судді С. обумовлюється тим, що позивач повторно не зазначив як саме він просить поділити автомобіль.

Правилами ст.ст. 69, 70 Сімейного кодексу України [3] передбачено, що дружина і чоловік мають право на поділ майна, що належить їм на праві спільної сумісної власності. У разі поділу майна, що є об'єктом спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними, якщо інше не визначено домовленістю між ними або шлюбним договором.

Пунктом 22 постанови Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21.12.2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» (далі — постанова ПВСУ) [4] поділ спільного майна подружжя здійснюється за правилами, встановленими статтями 69–72 СК України та ст. 372 ЦК України.

Відповідно до п. 23 постанови ПВСУ судам вирішуючи спори між подружжям про майно, необхідно встановлювати обсяг спільно нажитого майна, наявного на час припинення спільного ведення господарства, з'ясувати джерело і час його придбання. Спільною сумісною власністю подружжя, що підлягає поділу (статті 60, 69 СК України, ч. 3 ст. 368 ЦК України), відповідно до частин 2, 3 ст. 325 ЦК України можуть бути будь-які види майна, за винятком тих, які згідно із законом не можуть їм належати (виключені з цивільного обороту), незалежно від того, на ім'я кого з подружжя вони були придбані чи внесені грошовими коштами, якщо інше не встановлено шлюбним договором чи законом. Спільною сумісною власністю подружжя, зокрема, можуть бути: квартири, жилі й садові будинки; земельні ділянки та насадження на них, продуктивна і робоча худоба, засоби виробництва, **транспортні засоби**; грошові кошти, акції та інші цінні папери, паєнакопичення в житлово-будівельному, дачно-будівельному, гаражно-будівельному кооперативі тощо.

Відповідно до п. 23 постанови ПВСУ вирішуючи питання про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, зокрема неподільної речі, суди мають застосовувати положення частин 4, 5 ст. 71 СК України щодо обов'язкової згоди одного з подружжя на отримання грошової компенсації та попереднього внесення другим із подружжя відповідної грошової суми на депозитний рахунок суду.

За відсутності такої згоди присудження грошової компенсації може мати місце з підстав, передбачених ст. 365 ЦК України, за умови звернення подружжя (одного з них) до суду з таким позовом (ст. 11 ЦК України) та попереднього внесення на депозитний рахунок суду відповідної грошової суми. У разі коли жоден із подружжя не вчинив таких дій, а неподільні речі не можуть бути реально поділені між ними відповідно до їх часток, суд визнає ідеальні частки подружжя в цьому майні без його реального поділу і залишає майно у їх спільній частковій власності.

На сьогоднішній день подружжя не може дійти згоди щодо розподілу спільно нажитого майна, зокрема автомобіля Toyota Camry, 2006 р.в.

На момент звернення до суду у позивача та відповідача немає фінансових можливостей сплатити грошову компенсацію один одному в розмірі 1/2 частини вартості автомобіля. Автомобіль відноситься до неподільних речей, тому якщо неподільні речі не можуть бути реально поділені між співвласниками відповідно до їх часток, **суд повинен визначити ідеальні частки подружжя в цьому майні без його реального поділу і залишити майно у їх спільній частковій власності.**

У зв'язку з цим поділ спірного автомобіля можливий виключно шляхом визнання права власності на 1/2 його частину за Олександром Р. та Ольгою К.

Існуюча судова практика свідчить, що судами застосовується поділ спільно нажитого майна подружжя саме відносно транспортних засобів, шляхом виділення кожному із подружжя 1/2 його ідеальної частки у праві спільної сумісної власності. Зокрема, Будионівським районним судом м. Донецьк при розгляді цивільної справи № 2–6847/10 та Голосіївським районним судом м. Києва при розгляді цивільної справи № 2–4036/11 ухвалювались рішення щодо поділу автомобілів, що були набуті у шлюбі, шляхом виділення кожному із співвласників 1/2 їх частини [5].

При поверненні позивачу позовної заяви суддя Подільського районного суду м. Києва С. усно пояснила, що вона не розуміє яким чином можна поділити неподільну річ у вигляді автомобіля не зважаючи на те, що у постанові ПВСУ міститься чітка вказівка щодо порядку поділу таких речей.

Існуюче суддівське свавілля може обумовлюватись лише наступними причинами: 1) незнання та невміння застосовувати суддями норм цивільного та цивільного процесуального законодавства; 2) самовільне ігнорування суддями положень постанов ПВСУ та існуючої судової практики; 3) банальне небажання розглядати цивільну справу. Висновок один — існування таких суддів і обумовлює в Україні підрив до авторитету судової влади та формує негативне сприйняття роботи суддів з боку громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 29 лют. 2012 р.: — К.: Паливода А.В., 2012. — 380 с.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 6 бер. 2012 р.: — К.: Паливода А.В., 2012. — 204 с.
3. Сімейний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 3 берез. 2012 р.: — К.: Паливода А.В., 2012. — 96 с.
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 11 від 21.12.2007 р. «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на

- шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя»
5. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс] — Режим доступу: reyestr.court.gov.ua

СТАТУС ДИТИНИ ЯК ВЛАСНИКА МАЙНА

*ДЕМИДЕНКО Катерина Євгенівна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС*

У майнових відносинах між батьками і дітьми чітко встановлений принцип роздільності майна відповідно до ст. 173 Сімейного Кодексу України (далі — СК України). Виділяють, як мінімум, три види відносин, об'єктами яких виступає майно, яке належить батькам і дітям на принципі роздільності майна. По-перше, це відносини з приводу управління батьками майном своїх малолітніх дітей; по-друге, відносини з приводу укладення неповнолітніми дітьми правочинів із застосуванням майна, яке належить їм на праві приватної власності, за яким батьки дитини здійснюють контроль; по-третє, відносини між батьками і дітьми, які проживають разом, з приводу користування майном, яке їм належить на праві спільної (часткової або сумісної) власності [4; 257–258].

Самостійність у майнових відносинах передбачає здійснення власником трьох правомочностей — володіння, користування і розпорядження (ст. ст. 317, 319 ЦК України). Втім, зокрема малолітня дитина може здійснювати лише дві з вказаних правомочностей — володіння і користування, в той час коли правомочність з розпорядження здійснюють її законні представники. Третя правомочність — розпорядження — замінюється в праві власності малолітньої дитини, відповідно до ч. 1 ст. 177 СК України, правом на належне управління її майном, яке здійснюють законні представники малолітньої дитини в її інтересах.

Майно, яке належить дітям на принципі роздільності майна батьків і дітей, поділяється за правовим режимом на: а) майно дітей (малолітніх осіб), управління яким здійснюють батьки або особи, які їх замінюють; б) майно, відносно якого діти (неповнолітні особи) здійснюють повноваження власника самостійно або за допомогою законних представників. Майнові відносини

за участю дітей передбачають також особливий порядок правового регулювання.

I категорія майна — майно, управління яким здійснюють батьки або особи, які їх замінюють: дитина може бути власником квартири або житлового будинку; дитина разом з батьками може бути співвласником квартири або житлового будинку, де вона мешкає разом з батьками або одним з них; дитина може бути ані власником, ані співвласником майна (квартири або житлового будинку), здійснюючи тим самим право користування чужими речами.

В теорії та практиці права має місце паралельне використання понять «нерухоме майно» та «житло». Житлові права дитини відносяться до розряду майнових прав, але щоб підкреслити їх значну роль в забезпеченні нормального розвитку дитини, на теоретичному і законодавчому рівнях вони виділяються в окрему групу.

Відповідно до ч. 1 ст. 177 СК України, якщо малолітня дитина може самостійно визначити свої потреби та інтереси, батьки здійснюють управління її майном, враховуючи такі потреби та інтереси. Втім, варто погодитись з авторами, які вказують на відсутність в законодавстві вказівки на мінімальний вік дитини, після досягнення якого повинна братися до уваги її думка [5; 212; 246]. Наприклад, із соціологічного дослідження, проведеного Державним інститутом сім'ї та молоді ще у 2001 році слідує, що тільки 12% батьків, які отримали приватизаційний сертифікат, що належить дитині обговорювали з нею проблему його вкладення. Більшість батьків (59%) питання про розміщення сертифіката не обговорювали з дитиною зовсім [6; 33]. Висновок такий, що не завжди дитина розглядається як рівноправний суб'єкт сімейних відносин, що напругу залежить від загального рівня культури батьків або осіб, що їх замінюють. В наш час більшість батьків продовжують не вважати за необхідне інформувати малолітніх дітей щодо фінансових справ сім'ї, які, проте, стосуються і самої дитини.

II категорія майна — майно, відносно якого діти здійснюють повноваження власника самостійно або за допомогою законних представників. Категорія «дієздатність» як цивільно-правова категорія щодо регулювання даного виду майнових відносин набуває першочергового значення, оскільки передбачає наявність у суб'єкта волі та свідомості, достатніх для здійснення розумової діяльності, а також здатності усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними.

Виходячи зі ст. 32 ЦК України, обсяг цивільної дієздатності неповнолітніх осіб є значно ширшим в порівнянні, зокрема, з малолітніми. Втім, значну кількість своїх майнових прав неповнолітні особи здатні набувати і здійснювати зі згоди законних представників і з дозволу органу опіки та піклування.

Самостійне розпорядження своїм заробітком (має неповнолітня особа, яка перебуває у трудових відносинах); неповнолітня особа, яка досягла 16 років (ст. 35 ЦК України), рідше 15 або 14 років.

Самостійне розпорядження стипендією. Отримання інших видів доходів, зокрема, дивідендів по вкладах у банках чи інших фінансових установах, доходів від акцій, орендної плати, яка сплачується за належне неповнолітньому на праві власності майно тощо.

Самостійне укладення договору банківського вкладу (рахунку) та розпорядження банківським вкладом. У випадку внесення неповнолітньою особою грошових коштів самостійно, розпорядження ними відбувається також на власний розсуд; у випадку ж внесення іншими особами — за згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника.

Здійснення усіх майнових прав щодо створених неповнолітніми особами об'єктів інтелектуальної власності.

На сьогодні неповнолітня дитина з огляду на ст. ст. 34, 35 ЦК України може набути дієздатність в повному обсязі раніше, ніж їй виповниться 18 років. Слід сказати, що у випадку, коли неповнолітня дитина була визнана повністю дієздатною до настання повноліття, це не призводить до настання повноліття фактично.

Проведений аналіз майнових та житлових прав дітей показав, що практика реалізації вказаних прав продовжує виявляти прогалини в чинному законодавстві, обумовлені багатьма факторами, головним серед яких є відсутність норм прямої дії в законах України та ефективного державного механізму захисту цих прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. — К., 2011. — 88 с.
2. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 29 лют. 2012 р.: — К.: Паливода А.В., 2012. — 380 с.
3. Сімейний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 3 берез. 2012 р.: — К.: Паливода А.В., 2012. — 96 с.
4. Жилинкова І.В. Правовий режим имущества членов семьи. — Харьков: Кси-лон, 2000. — 398 с.
5. Жилинкова І.В. Правове регулювання майнових відносин у сім'ї в контексті нового сімейного законодавства. — В зб.: Еволюція цивільного законодавства: проблеми теорії і практики. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 29–30 квітня 2004 р., м. Харків. — К., 2004. — 908 с.; Сімейне право України: Підручн. / За ред. Ю.С. Червоного. — К.: Істина, 2004. — 400 с.
6. Захист і забезпечення дотримання житлових та майнових прав дітей: тематична Державна доповідь про становище дітей в Україні за підсумками 2001 року. — К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2002. — 160 с.

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

*МЕТЕЛЬСЬКА Альона Анатоліївна,
слухач КМ курсу освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»
Національної академії внутрішніх справ*

Права людини і громадянина на сучасному етапі розвитку України є найважливішою соціальною цінністю, і найважливішою проблемою внутрішньої і зовнішньої політики як України так і всіх держав світової співдружності. Так, питання особистих немайнових прав посідає провідне місце в усіх галузях права, так як згідно ст. 3 Конституції України в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а тому виходячи з даної норми і зосереджуються основи особистих немайнових прав у цивільному праві. Реальне забезпечення прав людини є ознакою розвинутої правової держави, адже, права людини становлять абсолютну цінність. У демократичній державі права людини є важливим інструментом, за допомогою якого регулюється правовий статус особи, визначаються способи і засоби впливу на неї, встановлюються юридичні гарантії реалізації та захисту її прав і свобод, межі вторгнення в її особисту сферу. Основні права і свободи фізичної особи належать їй від народження і є невід'ємними, вони не мають економічного змісту. Фізична особа не може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав. Підкреслюється важливість особистих немайнових прав, законодавчо закріплюється положення про те, що особисті немайнові права не тільки захищаються цивільним законодавством, а й регулюються ним, а зміни, що відбулися в структурі ЦК України, спричинені необхідністю втілення в життя положень ст. 3 Конституції України, як вже вище зазначалось, яка декларує, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, поява другої книги ЦК України й засвідчила послідовність законодавця у створенні норм, спрямованих на забезпечення свободи людини і громадянина в усіх її проявах.

На перше місце в цивільному законодавстві висуваються не майнові особисті інтереси громадян. Особисті немайнові права досить неоднорідні та є предметом регулювання різних галузей права. Так, право на свободу зборів, друку, право на участь у виборах, право бути обраним та деякі інші ре-

гулюються конституційним правом. Право на вибір прізвища подружжя при реєстрації шлюбу, право на вибір місця проживання, виду занять кожним із подружжя, право на виховання дітей та інші регулюються сімейним правом. Зазначені права характеризуються специфікою виникнення і припинення. Більшість особистих немайнових прав виникають з настанням певних подій. Так, з моментом народження пов'язується право на життя, здоров'я, безпечне для життя і здоров'я довілля та інші права. З досягненням 16 років особа має право змінити своє прізвище та ім'я.

Правове регулювання особистих немайнових прав здійснюється Конституцією України, цивільним кодексом України, низкою міжнародних нормативно-правових актів, зокрема, Загальною декларацією прав людини (1948 р.), Європейською конвенцією захисту прав і основних свобод людини (1950 р.), Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.) та ін.

Особисті немайнові права — це суб'єктивні цивільні права громадян. Вони виражають не потенційну, а реальну можливість особи бути їх носієм. Розриву між можливостями набуття і реальною наявністю в особи майнових прав не існує.

Суб'єктивне особисте немайнове право за своїм змістом характеризується певними ознаками. Його носій може:

- використовувати його на свій розсуд без застосування будь-яких додаткових юридичних актів (правочинів, дозволів та ін.);
- вимагати від інших осіб припинення дій, спрямованих на обмеження його особистих немайнових прав;
- мати свободу поведінки, вчинків у межах, встановлених законом;
- звертатись до компетентних державних органів за захистом порушеного його особистого права.

Громадянин не може бути позбавлений більшості особистих немайнових прав. Особисті немайнові права громадянин здійснює самостійно. В інтересах малолітніх і неповнолітніх, а також повнолітніх осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої особисті права, їх права здійснюють батьки (усиновлювачі), опікуни або піклувальники.

Зрозуміло, без чіткого цивільно-правового регулювання відносин, що можуть виникнути у сфері дії особистих немайнових прав, гарантії захисту цих прав немає. Для забезпечення юридично досконалого правового регулювання особистих немайнових суспільних відносин недостатньо закріплення відповідних прав в законі чи підзаконному нормативно-правовому акті, а необхідно забезпечити їх реалізацію. Потрібно провести реформу для практичного застосування відповідних декларативних норм, які б сприяли

підвищенню життєвого рівня населення та забезпечили захист і реалізацію громадянських прав і розширили індивідуалізацію свобод людини.

Повага до кожної людини як до особистості повинна стати нормою повсякденного життя в Україні. В Цивільному законодавстві України існують чіткі тенденції розвитку правової бази щодо охорони, регулювання та захисту особистих немайнових прав особи, які покликані забезпечити розвиток людини як особистості. Подальший розвиток цивільно-правового регулювання особистих немайнових прав в Україні має бути зорієнтований на світові стандарти в галузі прав людини. Це повинно бути процесом, який має базуватися на запозиченні світового досвіду. Також слід зауважити, що наявність досконалої правової системи — це лише передумова, яка без належного поєднання із сучасною, повною реалізацією і захистом особистих немайнових прав не зможе досягнути необхідного результату.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. — К., 2011. — 88 с.
2. Конвенція Ради Європи про захист прав і основних свобод людини від 04.11.1950 р., ратифікована Законом України від 17 липня 1997 р. [Текст] // ВВР. — 1997. — № 40. — Ст. 263.
3. Стефанчук, Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) [Текст]: [монографія] / Р. О. Стефанчук / [відп. ред. Я. М. Шевченко]. — Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2007. — 626 с.
4. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 29 лют. 2012 р.: — К.: Паливода А.В., 2012. — 380 с.
5. Цивільне право України [Текст]: навч. посіб. / Ю. В. Білоусов, В. А. Ватрас, С. Д. Гринько та ін. / [за ред. Р. О. Стефанчука]. — К.: Правова єдність, 2009. — 536 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТЯГНЕННЯ БАНКАМИ НЕУСТОЙКИ ЗА ПОРУШЕННЯ БОРЖНИКАМИ ГРОШОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

*ПАНЧЕНКО Михайло Анатолійович,
здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС*

В умовах становлення банківської системи України, розвитку товарно-грошових, а отже, і кредитних відносин неухильно зростає роль кредитного договору, який є основною юридичною формою відносин з надання, використання і повернення грошей [1, с.372]. Проценти за користування кредитами, які банківські установи надають господарюючим суб'єктам за рахунок власних чи залучених коштів є основним джерелом їх доходів. При цьому банки несуть юридичну відповідальність за використання зазначених коштів перед засновниками (акціонерами) та вкладниками. Тому проблеми, які виникають у зв'язку з несвоєчасним поверненням кредитів та процентів за них, є найбільш гострими у роботі банків.

Одною з таких проблем, яка часто зустрічається на практиці, є те, що законодавством не передбачено з якого дня, а саме верхньої границі відліку позовної давності, буде починатися перебіг спеціальної позовної давності в один рік для стягнення неустойки (штрафу, пені), якщо нижня границя відліку — це момент порушення боржником зобов'язання, а саме початок обчислення пені.

Отже, відповідно до ст. 258 ЦК України один рік — це скорочений строк позовної давності, у межах якого кредитор може звернутися до суду з вимогою про стягнення з боржника неустойки (штрафу, пені). Відповідно до ст. 257 ЦК України загальна позовна давність для стягнення у судовому порядку основного боргу (виконання зобов'язання по договору) становить три роки.

Але як зазначив О.С. Іоффе, неустойка являє собою оперативний засіб боротьби за неналежне виконання зобов'язання, яким можна скористатись відразу, як тільки було здійснено правопорушення, не чекаючи настання негативних наслідків, які ним викликані [2, с.211]. Тому, саме через «оперативність» неустойки як засобу боротьби з порушенням договору при розгляді порядку нарахування пені, слід керуватися нормою ст. 258 ЦК України, якою передбачено, що для позовів про стягнення неустойки (штрафу, пені) встановлений не загальний строк позовної давності, а скорочений, який триває один рік.

Згідно зі ст. 261 ЦК України перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила. Отже, з зазначеного моменту у особи виникає право на подачу позову до суду.

Таким чином, є суттєва і відмінна особливість нарахування пені. Відповідно до ч. 3 ст. 549 ЦК України пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання [3, с.144]. Отже, якщо пеня нараховується щоденно, то і обов'язок по її виплаті виникає щоденно, в наслідок чого право на подачу позову теж виникає щоденно.

Враховуючи, що для позовів про стягнення неустойки встановлений скорочений строк позовної давності, який застосовується за кожен день прострочення виконання зобов'язання, відповідно до пункту 11 роз'яснення Вищого арбітражного суду України № 01–6/438 від 16.04.93 «Про деякі питання застосування позовної давності при вирішенні господарських спорів», можна зробити наступний висновок. Якщо з дня обчислення пені пройшов період більше одного року, то кредитор має право вимагати пеню, обчислену за останній рік, оскільки по відношенню до пені, котра з'явилась раніше зазначеного строку, строк позовної давності вже сплив. З зазначеного випливає, що при подачі позову пеня розраховується виходячи зі строку в один рік, передуючого дня подачі позову.

Але чинним законодавством не передбачено, з якого ж саме дня суд повинен відчислити цей саме строк в один рік, чи то з дати складання кредитним відділом банку розрахунку по заборгованості, чи то з дати подачі позову до суду про стягнення заборгованості, чи з дати реєстрації позову в суді. Адже обов'язок по нарахуванню і виплаті пені виникає кожного дня.

З огляду на практику, суди, при розгляді подібних справ, тільки задовольняють або відмовляють у задоволенні вимог кредиторів, які викладені у позовних заявах. Тому суди, як передбачено у ст. 11 ЦПК України, розглядають справи в межах заявлених позовних вимог кредиторів і на підставі доказів сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, а саме — наданий кредитним відділом банку розрахунок, в якому чітко зазначаються граничні дати по заборгованості.

Відтак, з моменту одержання розрахунку по заборгованості юристами банку, подачі позову до суду (також вважається час відправлення до суду рекомендованого листа з позовом) та реєстрації позовної заяви в суді спливає певний час, за який щоденно повинна нараховуватись неустойка. Внаслідок зазначених обставин банківські установи можуть нести ризик збитків. На сьогоднішній день ніяких інструкцій по даному питанню банками не передбачено.

Оскільки законодавчого регулювання зазначеної проблеми не передбачено, то кожна банківська установа вирішує питання по-своєму.

Найчастіше банки подають окремий позов де заявляють вимогу про стягнення неустойки з періоду складання розрахунку по день винесення судового рішення по первісному позову.

Також, одним з варіантів вирішення зазначеного питання є внесення уточнень та доповнень до позовної заяви, де буде збільшена сума *стягуємої* неустойки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дзера О.В., Кузнєцова Н.С. Цивільне право України: Навчальний посібник — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 436 с.
2. Иоффе О.С. Избранные труды: В 4-х т. Т. III. Обязательственное право. — СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. — 837 с.
3. Мазур О.С. Навчальний посібник для дистанційного навчання. — К.: Ун-т «Україна», 2005. — 287 с.

ЕЛЕМЕНТИ СТВОРЕННЯ ВІДЕОФІЛЬМУ, ЯК ОКРЕМІ ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

ПАТОЧНОВА Валерія Валеріївна,

здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС

Робота над відеофільмом пов'язана з такими областями мистецтва, як театр, література, музика, живопис та дизайн. При створенні відеофільму використовують літературний твір, ґрунтовані на ньому сценарні твори (постановочний і режисерські сценарії), музичні твори (музичну тему, пісні, уривки з інших музичних творів) твори декоративно-прикладного мистецтва (декорації, костюми, реквізит тощо) та інші твори. Слід зазначити, що окрім використання відеофільму як самостійного об'єкта авторського права існує об'єктивна можливість використання об'єктів-елементів, що входять до його складу в якості самостійних результатів творчої діяльності. Самостійність цих об'єктів-елементів впливає на режим їх використання та охорони.

Таким чином, цілісний твір складають різноманітні елементи, які мають ознаки самостійного об'єкта авторського права (є результатом творчої ді-

яльності, виражені в об'єктивній формі) але підпорядковуються загальному художньому задуму автора відеофільму.

Елементи відеофільму можна умовно поділити на дві категорії. До першої входять ті елементи, що можуть використовуватись окремо від створеного відеофільму та ті, використання яких безпосередньо пов'язане з використанням створеного твору.

До першої категорії, насамперед, потрібно віднести основу майбутнього твору — сценарій. Сценарій може бути створений на основі вже існуючого літературного твору, а також може бути спеціально створений для зйомки відеофільму на його основі. Відповідно до п.14 ч.1 ст.8 Закону України «Про авторське право та суміжні права», сценарій, створений на основі вже існуючого літературного твору, є похідним (запозиченим) твором [1]. Тому, якщо основою сценарію є вже існуючий літературний твір, виникають правові відносини між автором літературного твору та автором кіносценарію, а також правові відносини між автором кіносценарію та замовником (кіностудією). У тому випадку, коли сценарій створений спеціально для зйомки відеофільму, правові відносини виникають лише між автором кіносценарію та замовником (кіностудією).

Другим значним елементом при створенні відеофільму, який можна визначити як самостійний об'єкт авторського права є музичний супровід, який так само як і сценарій може бути створений для зйомки відеофільму, а також створений раніше.

Як самостійний об'єкт авторського права можна виділити назву відеофільму. Назва повинна бути оригінальною, тобто визначати новий нестандартний зміст, який розкривається при перегляді відеофільму. Як правило, вираз, що містить назва твору не використовується у повсякденному житті.

Різноманітні способи використання окремо від відеофільму має кадр. З одного боку, кадр — невід'ємна первинна ланка процесу створення відеофільму, а з іншого — самостійне зафіксоване зображення, використання якого можливе у рекламі, книгах, журналах та ін. Під час відеозйомки застосовуються прийоми та засоби фотозйомки, через це, кадр близький до фотографії. Тому до кадру відеофільму слід застосовувати положення авторського права, що регулюють авторські правовідносини щодо фотографічних творів та творів, виконаних способом, подібним до фотографії [1]. Виходячи з цього, кадр також можна визначити як окремий об'єкт авторського права, який має самостійне значення.

Автори, твори яких увійшли як складова частина до відеофільму (як тих, що існували раніше, так і створених у процесі роботи над відеофільмом), зберігають авторське право на свій твір і можуть самостійно використовувати його

незалежно від створюваного відеофільму, якщо договором з організацією, що здійснює виробництво відеофільму, не передбачено інше [2, с. 95].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // Інтернет ресурс: www.rada.gov.ua
2. Дроб'язко В. Охорона аудіовізуальних творів в Україні // Теорія і практика інтелектуальної власності — 2009. — №6. — 95 с.

ПИТАННЯ ВИНИКНЕННЯ ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИН ПРИ НЕДОТРИМАННІ ПИСЬМОВОЇ ФОРМИ ДОГОВОРУ

*ПОНОМАРЬОВА Тетяна Сергіївна,
ад'юнкт кафедри цивільного права і процесу НАВС*

Згідно зі статтею 11 Віденської конвенції 1980 р., статтею 1.2. Принципів УНІДРУА та згідно з практикою міжнародної торгівлі встановився принцип свободи форми договору, відповідно до якого не вимагається, щоб договір був укладений або підтверджений у письмовій формі. Існування договору може бути доведено будь-яким засобом, враховуючи показання свідків. Але цей принцип може бути подоланий імперативними нормами застосовуваного права [3, с. 97].

Постають питання: з якою метою національне законодавство може містити імперативні норми, що вимагають обов'язкового застосування письмової форми договорів, яке дійсне значення письмової форми і чи впливає насправді — юридично і фактично дотримання письмової форми договору на виникнення договірних зобов'язань.

Розглянемо положення законодавства та думки вчених з цього приводу.

Так, українські юристи І. Басова та О.Уварова наголошують, що для того, щоб договір вважався укладеним, необхідно одночасно дотримання сторонами відповідної форми договору та дотримання сторонами погодження по всім істотним умовам. [2, с. 99]. Таким чином, науковці вважають, що форма самого договору впливає на вирішення питання укладеності договору. Враховуючи це, можна вести мову про вплив форми договору на питання виникнення договірних відносин в цілому.

На мою ж думку, вказані науковці у своїй позиції не досить чітко застосували положення Цивільного кодексу України (надалі ЦК або ЦК України). Так, стаття 638 ЦК України передбачає, що договір вважається укладеним, якщо сторони у відповідній формі досягли згоди по всім істотним умовам. Тобто, відповідна форма стосується виключно частини погодження істотних умов, а не всього договору. Виключенням з цього правила є тільки один випадок — коли сторони самостійно погодили укладення договору в певній формі (стаття 639 ЦК). На підтвердження своєї позиції І. Басова та О. Уварова наводять положення статті 208 ЦК України, де наведені загальні вимоги, якими слід керуватися при обранні форми правочину. [2, с. 100]. Однак, не є зрозумілим, чому до загальних вимог автори відносять лише статтю 208 ЦК і зовсім не беруть до уваги статтю 218?

На моє переконання, питання укладеності та дійсності договору у зв'язку з недотриманням вимог щодо письмової форми не можна змішувати. Як зрозуміло зі статті 638 ЦК, для укладення договору необхідно дотримуватися вимог застосування відповідної форми саме в частині досягнення згоди по істотним умовам. Не більше. Для дійсності ж договору необхідно враховувати цілий ряд норм законодавства, не обмежуючись виключно статтею 208 ЦК. Серед іншого, це є стаття 218 ЦК, яка закріплює принцип того, що договір не може вважатися недійсним у випадку недотримання його форми, якщо інше прямо не встановлено в законі. Також це спеціальні норми ЦК України та інших законів, де закріплені вимоги до форми і правові наслідки їх недотримання (наприклад, стаття 981 ЦК).

Таким чином, проаналізувавши положення законодавства, можна зробити висновок, що недотримання визначеної законом форми договору не впливає на його укладеність, а на дійсність може вплинути виключно у випадку, визначеному спеціальними нормами щодо окремого виду договору. За цієї умови зникає можливість існування спірної ситуації, яку допускають деякі юристи, коли начебто неукладений (внаслідок недотримання письмової форми, обов'язковості якої визначена статтею 208 ЦК) договір в цей же час є дійсним в силу статті 218 ЦК. Насправді ж за даних обставин договір буде і укладений, і дійсний.

В чому ж полягає значення письмової форми договору? Для чого її застосовують?

Р. Саватьє зазначає, що частіш за все форма, в якій укладається консенсуальний договір, являє собою лише пересторожність, яку приймають для того, щоб його можна було б довести. Певна форма іноді встановлюється з метою стандартизації договору (в якості прикладу наводяться типові договори) [5, с. 181]. Погоджуючись з цією позицією, український науковець

О.О. Мережко висловлює думку про те, що норми, які вимагають дотримання форми, виконують функцію підтвердження серйозності намірів, тобто захищають недосвідчених людей від поспішних рішень. Також письмова форма може містити інформацію, необхідну для споживачів (додаткова гарантія захисту інтересів більш слабшої в економічному відношенні сторони). [3, с. 96]. Також іноді серед юристів можна почути думки стосовно того, що письмова форма договору має на меті полегшення документообігу, зручність для контролю своїх договірних відносин тощо.

На підставі аналізу духу закону, Р. Саватьє чітко наводить свій погляд відносно того, що договір сам по собі пов'язує сторони незалежно від форми [5, с. 181]. Його позицію розділяє і відомий юрист та науковець Д.І. Мейер, який зазначає, що для правочину суттєво лише те, щоб воля, яка направлена на зміну існуючих юридичних відносин, була виражена, а в тій чи іншій формі — це однаково. [4, с. 183]. Тим не менш, Саватьє додає, що закон надає недолікам запису більше значення, ніж недобросовісності. [5, с. 181]. Чому ж так відбувається? Певною мірою на це питання дає відповідь Д.І. Мейер. На його думку, відносно правочинів для юридичного побуту важливе переконання в їх існуванні. Ось цього-то переконання в існуванні правочину юридичний побут досягає шляхом встановлення постійної обов'язкової форми: форма слугує ніби рамкою для окреслення права, таким чином, з першого погляду можна побачити, чи визначено в даному випадку право, чи ні. Письмова форма складає корпус правочину, таким чином, поза письмового акту він не існує. Але коли вона (форма) не є обов'язковою, вона має значення тільки свідчення: тоді вона тільки слід правочину, який вчинений незалежно від писання. Мейер наголошує на великій різниці між значенням писання як корпусу правочину і значенням його як свідчення; у другому /випадку/ він існує сам по собі, а писання тільки свідчить про його існування [4, с. 183–184].

Розділяючи погляди провідних вчених, вважаю, що саме по собі надання договору письмової форми згідно з правилами статті 208 ЦК не є підставою виникнення договірних відносин між сторонами, а недотримання вимог вказаної статті, за загальним правилом, не заважає такому виникненню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України// Голос України. — 2003. — № 45.
2. Басова И., Уварова О. Правовые тонкости договорных отношений — Х., 2008—464 с.
3. Мережко А.А. Договор в частном праве. — К., 2003, — 176 с
4. Мейер Д.И. Русское гражданское право (в 2 ч.). по исправленному и дополненому 8-му изд., 1902. Изд. 2-е, испр. — М., 2000. — 831с
5. Саватье Р. теория обязательств. Юридический и экономический очерк. — М.: Прогресс. — 1972. — 440с.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОЧАТКУ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ У СУДІ КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ

*РОМАНЕНКО Тетяна Андріївна,
здобувач кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

Право особи на відмову від судового захисту має беззаперечний характер, реалізується шляхом свідомого вчинення певних процесуальних дій (подання відповідної заяви) та має певні процесуальні наслідки, а саме: позбавлення особи подальшого права на звернення до суду з аналогічними вимогами. Вказане правило працює й на стадії розгляду справи судом касаційної інстанції та реалізується шляхом подання особою, яка звернулася із касаційною скаргою, до закінчення касаційного провадження заяви про відмову від зазначеної скарги. Правовим наслідком прийняття такої відмови є закриття касаційного провадження, про що касаційним судом постановляється відповідна ухвала. Наявність ухвали про закриття касаційного провадження є перепорою для повторного звернення цієї особи із касаційною скаргою на ці ж самі судові рішення відповідно до пункту 3 ч. 4 ст. 328 і ч. 5 ст. 330 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України).

Крім того, ч. 2 ст. 330 ЦПК України передбачено, що особа, яка подала касаційну скаргу, має право подати до початку розгляду справи у суді касаційної інстанції заяву про її відкликання. Правовим наслідком задоволення такої заяви є повернення скарги відповідною ухвалою особі, яка її подавала.

Отже, від визначення моменту початку розгляду справи в касаційному порядку залежить вирішення питання про розмежування відкликання касаційної скарги та відмови від касаційної скарги, які мають різні наслідки.

Втім, позиція законодавця у регламентації моменту початку розгляду справи у суді касаційної інстанції не визначена.

В контексті окресленої проблеми з метою недопустимості будь-яких зловживань усіма учасниками процесу необхідно чітко регламентувати та законодавчо закріпити визначення моменту початку розгляду справи у суді касаційної інстанції або іншого розмежування зазначених категорій. Така правова неврегульованість даного питання призводить до неоднозначного трактування учасниками процесу вказаного поняття, що негативно впливає на об'єктивність і повноту судового розгляду.

У судовій практиці також немає єдності з приводу визначення моменту початку розгляду справи у суді касаційної інстанції. Так, є кілька підходів суддів вказаного суду до визначення моменту, з якого розмежовуються від-

кликання касаційної скарги та відмова від касаційної скарги, а саме: 1) дата передачі у суді касаційної інстанції справи судді-доповідачу, 2) початок доповіді судді-доповідача у попередньому судовому засіданні, 3) дата відкриття касаційного провадження.

Прихильники першого підходу, визначаючи момент початку розгляду справи у суді касаційної інстанції з дати передачі справи судді-доповідачу, виходили з того, що готуючи в установленому статтею 331 ЦПК України порядку доповідь по справі, суддя-доповідач: визначає характер спірних правовідносин та матеріальний закон, який їх регулює; з'ясовує обставини, на які посилаються особи, які беруть участь у справі, як на підставу своїх вимог і заперечень, а також обставини, які визнаються чи заперечуються цими особами, для чого вивчає матеріали справи та касаційної скарги; встановлює коло засобів доказування, на підставі яких суд першої або апеляційної інстанції встановив наявність або відсутність певних обставин, тощо, чим фактично розпочинає розгляд справи в касаційному порядку.

З таким висновком, на нашу думку, не можна погодитися з тих підстав, що він суперечить вимогам ч. 1 ст. 332, ч. 1 ст. 333 ЦПК України, за змістом яких у касаційному порядку справа розглядається колегією суддів, а не одноособово.

На підставі аналізу змісту частини 1 статті 173 ЦПК України, яка відноситься до глави 4 «Судовий розгляд» розділу III «Позовне провадження» ЦПК України та згідно з якою розгляд справи по суті розпочинається доповіддю головуючого про зміст заявлених вимог; статті 332 ЦПК України, яка регламентує порядок попереднього розгляду справи судом касаційної інстанції та частиною 2 якої передбачена доповідь судді-доповідача про обставини, необхідні для ухвалення судового рішення; структури глави 2 «Касаційне провадження» розділу V ЦПК України, можна дійти висновку, що розгляд справи у суді касаційної інстанції починається доповіддю судді-доповідача у попередньому судовому засіданні. Такий підхід уявляється обґрунтованим.

Разом із тим, при зверненні до суду особи, заява про відкликання касаційної скарги якої була подана у період після відкриття касаційного провадження та до початку вказаної доповіді судді-доповідача у попередньому судовому засіданні та яка була задоволена ухвалою про повернення скарги, з повторною касаційною скаргою або (та) з клопотанням про подальший розгляд справи, як, наприклад, скаржник у справі за позовом С. до О. про поділ об'єктів нерухомого майна та визнання права власності на нежилі будівлі повторно надіслав до суду касаційну скаргу на ухвалу апеляційного суду й клопотання про продовження розгляду своєї касаційної скарги, посилаючись на те, що заяву про відкликання від вказаної касаційної скарги він не підписував, суд вимушений прийняти таку касаційну скаргу до розгляду, по-

становивши ухвалу про відкриття касаційного провадження. Хоча повторне відкриття касаційного провадження законом не передбачено.

У зв'язку з викладеним, за доцільне видається внесення змін до ЦПК України про викладення частини 2 статті 330 у такій редакції:

«2. Особа, яка подала касаційну скаргу, має право відкликати її до відкриття касаційного провадження».

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ
ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
від 22.02.2012 Р.
«ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН
ДО СТАТТІ 61 СІМЕЙНОГО КОДЕКСУ
УКРАЇНИ ЩОДО ДЕЯКИХ ПИТАНЬ
РЕГУЛЮВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА СПІЛЬНОЇ
СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ»**

***СОБОЛЄВ Дмитро Володимирович,**
здобувач кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

11 січня 2011 року Президент України Віктор Янукович підписав Закон України «Про внесення зміни до статті 61 Сімейного кодексу України щодо об'єктів права спільної сумісної власності подружжя» [3].

Цим Законом, Верховна Рада України постановила, доповнити статтю 61 Сімейного кодексу частиною п'ятою такого змісту: «Об'єктом права спільної сумісної власності подружжя є житло, набуте одним із подружжя під час шлюбу внаслідок приватизації державного житлового фонду, та земельна ділянка, набута внаслідок безоплатної передачі її одному з подружжя із земель державної або комунальної власності, у тому числі приватизації».

Відзначу, що проблемні питання щодо правового режиму приватизованого майна подружжя обговорювалася неодноразово. Проте, наші законодавці додали ще нових підстав для повернення до цієї проблемної теми.

Відповідний Закон «Про внесення змін до статті 61 Сімейного кодексу України щодо об'єктів права спільної сумісної власності подружжя», який набрав чинності 08.02.2011 р. став для багатьох громадян несподіваним новорічним сюрпризом і наробив багато галасу серед науковців та практиків.

Основне занепокоєння викликало питання стосовно чинності нової норми закону у зворотному часі. З урахуванням усіх можливих правил, можна дійти лише висновку: з часу набрання чинності законодавством про приватизацію і до 08.02.2011 р., приватизоване одним із подружжя житло мало режим роздільного майна подружжя, тобто воно належало лише тому з подружжя, який брав особисту участь у приватизації житла. Це підтверджується і тим, що законодавець встановив нову норму від 11.01.2011 р. відмінивши цим попередню норму. На сьогодні судова практика свідчить, що судді вирішили відносити приватизоване майно одним із подружжя, до спільної сумісної власності подружжя, незалежно від дати прийняття відповідної норми. В нотаріальній практиці з цього питання виникли теж свої казуси.

Так, Українська нотаріальна палата у березні 2011 р. звернулась з листом до Міністерства юстиції України щодо роз'яснення з приводу змін, які були внесені до Сімейного кодексу України (далі — СК України) [2] відповідно до Закону України від 11.01.2011 р. «Про внесення зміни до статті 61 СК України щодо об'єктів права спільної сумісної власності подружжя». Відповідним листом було роз'яснення, що «нотаріус при посвідченні договорів відчуження майна набутого одним із подружжя шляхом приватизації, обов'язково має залучати до справ згоду другого з подружжя на таке відчуження, незалежно від дати набрання чинності Законом України «Про внесення змін до статті 61 СК України щодо об'єктів права спільної сумісної власності подружжя». Аналогічне слід враховувати при видачі свідоцтва про право на спадщину на таке майно».

Отже, у відповідних змінах можна знаходити ще безліч проблемних аспектів, але повернемося до нашої головної теми, яку викликав законодавець прийнявши законопроект щодо чергових змін до статті 61 СК України, який був зареєстрований 22.02.2012 р. [4]

Цим Законом Верховна Рада України постановила: частину п'яту статті 61 СК України після слів «власності подружжя» доповнити словами «за винятком випадків, коли одним із подружжя є іноземець або особа без громадянства». Після набуття чинності Закону України про внесення змін до ч. 5 статті 61 СК України, оновлена норма буде мати такий вигляд:

«Об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, **за винятком випадків, коли одним із подружжя є іноземець або особа без громадянства**, є житло, набуте одним із подружжя під час шлюбу внаслідок приватизації

державного житлового фонду, та, земельна ділянка, набута внаслідок безоплатної передачі її одному з подружжя із земель державної або комунальної власності, у тому числі приватизації».

Обґрунтування необхідності прийняття відповідного законопроекту супроводжувалось пояснювальною запискою від 22.02.2012 р. такого змісту:

«При підготовці та прийнятті закону не враховано те, що один з подружжя може бути іноземцем чи особою без громадянства. Таким чином, зазначеним категоріям осіб надали можливість безоплатно набувати право власності на земельні ділянки, в тому числі, і сільськогосподарського призначення, а також житло, отримане внаслідок приватизації державного житлового фонду. Хоча Конституція України, Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду» та Земельний кодекс передбачають, що приватизація цих об'єктів державної та комунальної власності є правом виключно громадян України» [5].

Тепер постає питання, так що ж визначає статус приватизованого одним з подружжя житла: шлюбно-сімейні відносини або громадянство подружжя?

Інше питання, якщо житло було, наприклад, приватизоване громадянином України, а потім один із подружжя став громадянином Росії? Тобто знову виходить не відповідність чинному законодавству. Проте виникає найголовніше питання, чи не будуть в таких випадках позбавляти таких громадян вже приватизованого ними майна, оскільки як нам відомо в нашій країні деяким нормам законодавства всупереч Конституції України надають зворотної сили.

Аналізуючи дані зміни можна зробити висновок, що вплив громадянства на правовий статус майна подружжя в шлюбно-сімейних відносинах порушує ч. 5 ст. 7 Сімейного кодексу України в якій зазначено, що «учасник сімейних відносин не може мати привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, статі, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, матеріального стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками», а також порушує статтю 24 Конституції України [1].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України // Верховна Рада України; Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, N 21–22, ст.13)
3. Про внесення зміни до статті 61 Сімейного кодексу України щодо об'єктів права спільної сумісної власності подружжя. Закон України від 11.01.2011 № 2913-VI // Інтернет ресурс: www.rada.gov.ua
4. Проект Закону про внесення змін до статті 61 Сімейного кодексу України щодо деяких питань регулювання об'єктів права спільної сумісної власності подружжя

жя, // номер, дата реєстрації: 10104 від 22.02.2012 р., // Інтернет ресурс: www.rada.gov.ua

5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до статті 61 Сімейного кодексу України щодо деяких питань регулювання об'єктів права спільної сумісної власності подружжя» від 22.02.2012 р. // Інтернет ресурс: www.rada.gov.ua

НЕДОСКОНАЛІСТЬ ІНСТИТУТУ ФІКТИВНИХ ПРАВОЧИНІВ

СУШАК Валерій Валерійович,
*здобувач кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ*

Як свідчить судова практика, на сьогоднішній день, інститут фіктивних правочинів втратив свою дієвість та потребує серйозного вдосконалення. Це пов'язано перш за все із складністю його застосування. Що в свою чергу пов'язано із недостатньою урегульованістю питання доказування фіктивності правочину в суді.

Так, при визнанні правочину фіктивним тягар доказування покладається на позивача, який повинен довести, що учасники правочину не мали наміру створити правові наслідки на момент вчинення правочину (лист узагальнення Верховного Суду України «Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними» від 24.11.2004 року). Але це викликає складнощі, оскільки, укладення фіктивного правочину — це домовленість осіб про створення фіктивних правових наслідків, наприклад: переходу права власності, шляхом укладання договору, тобто позивач повинен доказати умисел обох сторін на укладення фіктивного правочину.

Крім того, в пункті 24 постанови Пленуму Верховного Суду України № 9 від 06.11.2009 р. «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» зазначається, що: *«саме по собі невиконання правочину сторонами не означає, що укладено фіктивний правочин. Якщо сторонами не вчинено будь-яких дій на виконання такого правочину, суд ухвалює рішення про визнання правочину недійсним без застосування будь-яких наслідків»*.

Застосування даного положення ускладнюється тим, що при укладанні фіктивного правочину сторони задля імітації правових наслідків письмово

оформлюють перехід права власності, при цьому вони заздалегідь знають, що це лише на папері, а фактично власником залишається та ж сама особа. Отже, одна сторін задля реалізації попередньої домовленості на укладення фіктивного правочину формально передала майно, а інша прийняла його, але особа яка розпоряджалась річчю такою і лишилась, за виключенням того, що тепер власником по документах виступає інша особа. Але в роз'ясненні постанови Пленуму Верховного Суду України № 9 від 06.11.2009 р. вказано, що *у разі якщо на виконання правочину було передано майно, такий правочин не може бути кваліфікований як фіктивний.*

Виходячи із даного роз'яснення не зрозуміло в яких випадках правочин не може бути кваліфікований як фіктивний. Це пов'язано із тим, що не зрозуміло в якому контексті вживається термін «**передано майно**» або яке майно мав на увазі ПВС України .

Оскільки під майном згідно ч.1 ст.190 ЦК України вважається: *річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки.*

Тобто, виникає запитання, при передачі чого передбаченого ч.1 ст.190 ЦК України правочин не можна кваліфікувати як фіктивний? Чи достатньо передати річ, а майнові права на неї залишити, чи передати сукупність речей, чи передати майнові права та обов'язки при цьому продовжити користуватись нею.

Відповідно до ч.2 ст. 334 ЦК України: переданням майна вважається вручення його набувачеві або перевізникові, організації зв'язку тощо для відправлення, пересилання набувачеві майна, відчуженого без зобов'язання доставки. До передання майна прирівнюється вручення коносаменту або іншого товарно-розпорядчого документа на майно.

Відповідно до ч.1 ст. 334 ЦК України: право власності у набувача майна за договором виникає з моменту передання майна, якщо інше не встановлено договором або законом.

При вирішенні питання про фіктивність правочину суд оцінює докази та враховує те, чи обговорювали сторони істотні умови, чи здійснювались нотаріальне посвідчення та державна реєстрація правочину тощо.

Так, наприклад, якщо сторони фіктивного правочину уклали договір купівлі-продажу нерухомого майна, який згідно ст. 657 ЦК України підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації, право власності за цим договором виникає у набувача з моменту такої реєстрації (ч. 4 ст. 334 ЦК України).

Тобто, уклавши фіктивний договір купівлі-продажу нерухомого майна, нотаріально його посвідчивши та здійснивши його державну реєстрацію в особи виникає право власності на об'єкт нерухомості, після чого, як показує

судова практика визнати договір купівлі-продажу через його фіктивність не можливо.

Виходячи із вище викладеного інститут фіктивних правочинів потребує законодавчого доопрацювання та подальшого наукового вивчення, а ігнорування даних прогалин законодавства може призвести до нехтування особами однієї із вимог чинності правочину, а саме спрямованість правочину на реальне настання правових наслідків, обумовлених ним (ч. 5 ст. 203 ЦК України).

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО / THEORY OF STATE AND LAW, EUROPEAN LAW

ПОНЯТТЯ ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДЕОНТОЛОГІЇ ЯК ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ

*ГІДА Євген Олександрович,
професор кафедри теорії держави та права НАВС,
доктор юридичних наук, доцент*

Міліцейська (поліцейська) деонтологія розглядається вченими та практиками як наука, що вивчає всю сукупність організаційно-управлінських, професійно-етичних та соціальних норм, принципів належної поведінки працівників міліції (поліції) при виконанні ними службових обов'язків. Більшість науковців, які займалися дослідженням науки поліцейська деонтологія, схилилися до того, що вона має міжгалузевий характер і знаходиться на стику двох наук — етики та соціології.

Так професор В.М. Кукушин під поліцейською деонтологією розуміє науку про зародження, формування, розвиток і функціонування діючого в професійній групі працівників поліції нормативно-орієнтуючого інституту, особливої системи норм (і кодексів) професійної поведінки поліції, історично складених стандартів, заснованих на моральній аксіоматиці.

Крім того він стверджує, що «поліцейську деонтологію» слід розглядати як міждисциплінарну науку, що знаходиться на межі професійної етики та соціології моралі. З огляду на це він виділяє чотири основні аспекти, в яких її можна розглядати:

- як галузь знань про виникнення, формування, розвиток та функціонування в професійній групі працівників міліції (поліції) особливої системи норм належної професійної поведінки, загальноновизнаних стандартів, що базуються на правах, свободах людини і громадянина та моральних принципах;
- як теорію професійного обов'язку, належної чи морально обов'язкової поведінки працівників міліції (поліції);

- як науку, що вивчає міжнародні, національні та регіональні системи вимог до поведінки працівників міліції (поліції), що дозволить надати їх поведінці та діям певної мотиваційної аргументованості, запровадити в їх групі загальнолюдські та групові цінності;
- як науку та навчальну дисципліну, яку слід викладати при підготовці кадрів, при професійно-орієнтаційній роботі, вихованні молодих працівників, визначенні рівня професійної деформації того чи іншого працівника міліції.

Інколи професійну деонтологію розглядають як науку про правила гарного тону, однак це не вірно, оскільки міліцейська (поліцейська) деонтологія орієнтована на проблеми регулювання професійної поведінки працівників міліції (поліції) безпосередньо в межах їх служби чи підрозділу, а також поза ними під час взаємодії з правопорушниками або з законослухняними громадянами.

Професор Ю.І. Римаренко писав, що поліцейська деонтологія — це наука, що вивчає всю сукупність соціальних, професійно-етичних та організаційно-управлінських норм, принципів, належної поведінки працівників міліції (поліції) при виконанні ними службових обов'язків, відповідної соціальної ролі та функції.

Міждисциплінарний характер міліцейської (поліцейської) деонтології зумовлений дією двох основних факторів: а) етико-соціологічного — засновується на філософських теоріях етики, особлива увага приділяється професійній етиці та виділяє пріоритетні проблеми належного морального, обов'язкового у поведінці та діяльності працівників міліції (поліції); б) специфічна галузь знань загальної професійної деонтології — базується на наукових теоріях соціології моралі, де проявляється взаємозв'язок моралі з іншими видами соціальної регуляції професійної поведінки, особливості функціонування моральних норм, нормативно-організуючих інститутів та їх роль у процесі соціалізації нових членів професійної групи.

Міліцейська (поліцейська) деонтологія розвивається саме у рамках соціології міліції (поліції), оскільки вона орієнтована на проблеми регулювання поведінки працівників міліції (поліції) всередині організації і в процесі соціальної взаємодії з об'єктами діяльності (правопорушниками, законослухняними громадянами).

Проте, нам здається, що потрібно звернути увагу на зв'язок міліцейської (поліцейської) з теорією права. Теорія права оцінює державно-правові явища та життя суспільства саме з точки зору їх відповідності належному. Виходячи з уявлення про належне права держава встановлює певні вимоги, що висуваються до представників різних юридичних професій їх обов'язків

і які отримують закріплення у відповідних нормативно-правових актах (Конституції, Законі «Про міліцію», Законі «Про статус суддів» та ін.). З цього випливає, що міліцейська (поліцейська) деонтологія тісно пов'язана з різними суспільними науками: етикою, соціологією, правовою психологією. Крім того, очевидним є її зв'язок з правами людини, кримінологією, юридичною деонтологією, оскільки за допомогою цієї науки виділяються певні стандарти, що дозволяють, рекомендують, забороняють та зобов'язують працівників міліції (поліції) діяти певним чином.

Отже, слід зазначити, що міліцейська (поліцейська) деонтологія, так само як теорія права та філософія права дає загальні знання про належну (бажану) поведінку працівників міліції (поліції), що, в свою чергу, використовуються галузевими та іншими юридичними науками, як вихідні пункти для досліджень та дозволяє їм уникнути однобокості при вирішенні галузевих наукових проблем. Міліцейська (поліцейська) деонтологія є свого роду базисом для роз'яснення працівникам міліції (поліції) (тим, які вже працюють, і тим, які навчаються для отримання цієї професії) уявлення про стандарти поведінки та проведення тих чи інших дій в певній ситуації. Знання стандартів та позитивного досвіду дозволяє впроваджувати у практику більш дієві методи роботи.

Таким чином, міліцейську (поліцейську) деонтологію слід розглядати в двох аспектах:

- як міждисциплінарну науку, що вивчає та професійні стандарти належної поведінки працівників міліції (поліції), що базуються на моральних засадах;
- як розділ юридичної деонтології та соціології управління, що досліджує проблеми реалізації посадових обов'язків, функціонування нормативно-орієнтаційних інститутів, дає знання про зміст норм, що закріплені деонтологічними кодексами (етичні кодекси та кодекси честі) працівників міліції (поліції).

Тобто, можна стверджувати, що міліцейська (поліцейська) деонтологія вивчає як проблеми належної, моральної поведінки та діяльності працівників міліції (поліції), так і соціальне регулювання професійної поведінки, особливості функціонування деонтологічних норм як нормативно-орієнтуючих інститутів.

Об'єктом міліцейської (поліцейської) деонтології є реальні суспільні відносини, що виникають у сфері правоохоронної діяльності працівників міліції (поліції). Предмет міліцейської (поліцейської) деонтології — реально функціонуюча система норм належної професійної поведінки працівників міліції (поліції), що є соціальним регулятором та нормативно-орієнтуючим інститутом.

Мета міліцейської (поліцейської) деонтології — дати працівнику міліції (поліції) уявлення про певні стандарти поведінки в тій чи іншій ситуації під час здійснення ними своїх повноважень та виконання службових обов'язків.

Норми міліцейської (поліцейської) деонтології утворюють *нормативно-орієнтуючий соціальний інститут*. Цей інститут складається з наступних елементів:

- деонтологічні норми поведінки працівників міліції (поліції), що оформлені у вигляді кодексів чи інших нормативних документів, в комплексі з організаційною системою впровадження цих норм у практику;
- система професійно-деонтологічної підготовки (навчання) та виховання працівників міліції (поліції);
- сукупність санкцій за порушення деонтологічних норм;
- спеціальні органи (суди честі, комісії з етики тощо);
- механізми морально-етичної орієнтації та регуляції поведінки працівників міліції (поліції).

Такі норми допомагають «молодому» поліцейському інтегруватися у професійну групу, оскільки вони є гарантом стабілізації системи «особистість — середовище». Крім того ці норми допомагають розвитку професійних якостей, шляхом передачі цій особі усього позитивного досвіду, що був накопичений професійною групою до якої він «вливається», та всією міліцією (поліцією) в цілому.

ІНСТИТУТ ПРАВООХОРОННОГО ОМБУДСМАНА

ЛОБОДА Андрій Миколайович,
здобувач кафедри теорії та історії держави та права НАВС

Одним із завдань Стратегії національної безпеки України є забезпечення такого рівня правової безпеки, який би гарантував поступальний розвиток України, її конкурентоспроможність, забезпечення прав і свобод людини і громадянина, подальше зміцнення міжнародних позицій та авторитету Української держави у сучасному світі.

Однією з важливих проблем і власно метою згаданої Стратегії виступає захист прав людини. У даному аспекті я б констатував увагу на тій обстави-

ні, що у цьому документі хоча й побіжно згадується про необхідність удосконалення механізмів контролю за діяльністю системи національної безпеки, залучення громадян до цього процесу, реального механізму цього не існує. Відзначимо і те, що нині відсутня система державного контролю у сфері національної безпеки, а органи, що здійснюють дану діяльність, вживають хаотичні, не об'єднані загальними цілями і завданнями, заходи. За таких умов, не може йтися про ефективний контроль, а отже і сама діяльність системи національної безпеки в цілому не може бути ідентифікована як ефективною. У цьому процесі також слід звернути увагу і на ще один важливий момент: захист прав і свобод суб'єктів забезпечення правової безпеки, зокрема працівників міліції. Адже переважна більшість досліджень присвячено захисту прав і свобод людини, натомість у суб'єктах забезпечення правової безпеки також працюють люди, їхні права і свободи також доцільно охороняти законом.

Саме тому в контексті нашої статті елементом наукової новизни вважаємо розгляд підвалин **формування інституту правоохоронного омбудсмена** — посадової особи, уповноваженої відповідним органом державної влади, що здійснює правоохоронний контроль за додержанням конституційних прав і свобод працівників правоохоронних органів та їхній захист на території України і за її межами в рамках її юрисдикції на постійній основі під час здійснення ними правоохоронних функцій.

Основними чинниками, які зумовлюють необхідність формування даного інституту виступають:

- необхідність формування надійного механізму захисту основних прав і свобод громадянина в процесі реалізації правоохоронної функції;
- реалізації положень Стратегії національної безпеки України щодо удосконалення механізмів контролю, у тому числі і з боку омбудсманів за захистом прав і свобод працівників правоохоронних органів під час реалізації ними державної політики правової безпеки.

З позицій теорії права пропонуємо описову модель інституту правоохоронного омбудсмена, котра може бути подана через *дві різні концептуальні позиції*:

- 1) захист прав і свобод працівників правоохоронних органів — *персоналу суб'єктів забезпечення правової безпеки*;
- 2) захист прав і свобод людини і громадянина — *під час реалізації політики правової безпеки, забезпечення правової безпеки органами державної влади*.

Слід визнати той факт, що на практиці існують певні сфери життєдіяльності, в яких обмеження прав і свобод зумовлено специфікою їхньої діяльності. Однією з них виступає правова безпека і правоохоронна сфера. За та-

ких умов постає необхідність у захисті прав і свобод громадян, що виконують функції держави з забезпечення правової безпеки і здійснюють реалізацію правоохоронних функцій. Саме на це може бути спрямована діяльність правоохоронного омбудсмена, який має розглядати скарги громадян, що працюють на державній службі і виконують згадані вище функції.

Причому правоохоронний омбудсмен здійснюватиме парламентський контроль у правоохоронних органах, які також виступають суб'єктами забезпечення правової безпеки. Адже РНБОУ контролює *органи* виконавчої влади і виконання ними керівних задумів президента, натомість поза увагою лишаються окремі люди, безпосередні виконавці, тобто персонал суб'єктів забезпечення національної безпеки, зокрема і працівники міліції. Усунути цю прогалину можливо, увівши інститут правоохоронного омбудсмена в означених нами рамках і параметрах, визнаючи його *формою парламентського контролю*.

До основних **функцій правоохоронного омбудсмена**, стосовно працівників правоохоронних органів, можуть бути віднесені наступні:

- 1) розгляд скарг;
- 2) контроль за реалізацією законодавства у сфері правоохоронної діяльності, передусім Закону України «Про міліцію»;
- 3) вносити законодавчі пропозиції щодо внесення змін до законодавства України, спрямовані на покращення рівня забезпечення прав і свобод працівників правоохоронних органів;
- 4) надавати пропозиції органам державної влади щодо покращання їхньої діяльності з забезпечення конституційних прав даної категорії, підвищення рівня правової безпеки особи;
- 5) забезпечувати ведення реєстру із забезпечення прав і свобод працівників правоохоронних органів;
- 6) представляти доповіді, які повинні містити посилання на випадки порушень прав і свобод людини і громадянина, щодо яких правоохоронний омбудсман вживав необхідні заходи, на результати перевірок, що здійснювалися протягом відповідного періоду, висновки та рекомендації, спрямовані на поліпшення рівня правової безпеки працівників правоохоронних органів;
- 7) здійснювати контроль за діяльністю правоохоронних органів;
- 8) проводити тренінги, навчання тощо для правильного правозастосування посадовими та службовими особами суб'єктів забезпечення правової безпеки законодавства у сфері правоохоронної діяльності;
- 9) своєчасне і достовірне інформування суспільства, у тому числі через підготовку та опублікування інформації про діяльність правоохоронного омбудсмена у цій сфері;

- 10) залучення окремих громадян і недержавних організацій до проведення громадської експертизи проектів нормативно-правових актів, концепцій і програм із питань правової безпеки, контролю у даній сфері, врахування її висновків;
- 11) створення регіональних представництв правоохоронного омбудсмена, які здійснюватимуть захист прав і свобод працівників правоохоронних органів на місцях.

Переконані, що уведення до вітчизняної правової системи даного інституту сприятиме зміцненню законності при забезпеченні правової безпеки особи, підвищить рівень правової безпеки працівників правоохоронних органів.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ЄС

*ТЮРИНА Оксана Володимирівна,
доцент кафедри теорії держави та права НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент*

Сучасний стан розвитку Європейського Союзу дає можливість визначити право ЄС не тільки як суто позитивне право, а й у розумінні його як правової системи, що має свої специфічні риси. Тобто, на нашу думку, можна говорити, що право ЄС набуло на сучасному етапі виміру правової системи.

Отже, правову систему прив'язують до певної держави, визначаючи її національний характер, при цьому в рамках певних наукових досліджень вітчизняної юриспруденції розглядається феномен правової системи й на міждержавному, наднаціональному рівнях.

У рамках загальної теорії правової системи це є гранично широке поняття в юриспруденції, що стоїть в одному ряду з такими поняттями, як «правова дійсність», «правова реальність», «правова матерія», «правове середовище», «правовий світ», «правове життя» і т. ін.

Категорія «правова система» розглядається у правовій науці з точки зору таких концептуальних підходів, як системний, що досліджує сукупність взаємозв'язків у системі, та ціннісно-нормативний, що розглядає культурно-історичний, духовний зміст правової системи. Визначається правова система й виходячи з різних її рівнів, зокрема суб'єктного, що має пряме відношення до функціонування системи керівних інституцій ЄС, інтелектуально-психологічного, нормативно-регулятивного, соціального тощо.

Відповідно до багатогранного змісту поняття правової системи варіюються і визначення цього поняття. Так, Н.І. Матузов визначає правову систему як сукупність внутрішньо узгоджених, взаємопов'язаних, соціально однорідних юридичних засобів, за допомогою яких держава справляє необхідний вплив на суспільні відносини (закріплення, регулювання, охорона, захист) [1]. Майже аналогічної точки зору щодо визначення правової системи дотримується і В.К. Бабаєв [2].

Таке розуміння правової системи відрізняється акцентуацією на характеристиці правової системи як сукупності правових (юридичних) засобів, що впливають на суспільні відносини і безпосередньо регулюють їх, і це знаходить свій прояв і щодо права ЄС.

Як зазначає Н.М. Оніщенко, правова система є складовою нормативно упорядкованої частини правового життя — процесу виробництва та відтворення правових відносин, що виникають між людьми з приводу задоволення тих чи інших інтересів, а правове життя — це неперервний процес діяльності численних індивідів, які спрямовують свої зусилля на вирішення суспільно значущих завдань за допомогою системи правових засобів [3].

На думку В. Д. Перевалова, правова система — це цілісний комплекс правових явищ, зумовлений об'єктивними закономірностями розвитку суспільства, усвідомлений і постійно відтворюваний людьми та їх організаціями (державою), що використовується ними для досягнення своїх цілей. Дане визначення зосереджується на регулятивно-охоронному характері правової системи, розкриває суть правової системи з позиції спрямованості її на суб'єктів права, що також притаманне праву ЄС [4].

З позицій системного підходу досліджує правову систему Л. А. Луць, визначаючи правову систему як цілісну структурно впорядковану за допомогою норм права та інших правових засобів стійку взаємодію суб'єктів права, що забезпечує досягнення правопорядку як необхідної умови функціонування соціальної системи [5].

Вчені Є. О. Харитонов та О. І. Харитонova визначають національну правову систему як зумовлену об'єктивними закономірностями (у тому числі культурними, історичними та географічними особливостями) розвитку певного об'єднання людей (громади, суспільства, держави, етносу)) цілісну сукупність взаємно пов'язаних норм, правових інституцій та юридичних явищ, що постійно відтворюються та використовуються людьми у процесі співжиття у рамках локальної цивілізації [6].

У літературі представлена точка зору, згідно з якою правова система — це цілісна сукупність взаємозв'язаних і взаємодіючих правових явищ, що формуються суспільством, при необхідності опосередкованих державою,

призваних особливими засобами і методами об'єднувати людей в єдиний соціум та регулювати їх відносини з метою самозбереження суспільства та його прогресивного розвитку.

У вітчизняному правознавстві зустрічається й таке визначення правової системи: це полісистемний комплекс внутрішньо узгоджених, взаємозалежних, соціально однорідних правових явищ, що належать до нормативного, інституціонального, ідеологічного рівнів правової дійсності, за допомогою яких відбуваються регулятивно-організуючий і стабілізуючий вплив на соціальні відносини з метою гармонійного розвитку суспільства. Вищезначені підходи можуть бути застосовані для розкриття сутності правової системи Європейського Союзу.

У роботах більшості правознавців збігається думка про те, що права система включає три групи правових явищ: юридичні норми, принципи, інститути (нормативна сторона); сукупність правових установ (організаційна сторона); сукупність правових поглядів, ідей, правова культура (ідеологічна сторона).

Підбиваючи підсумок наведеному, зазначу, що у більш детальному викладі сукупність елементів правової системи може мати такий вигляд: 1) позитивне право; 2) правові акти як зовнішній вираз норм права; 3) керівні інституції, що здійснюють правову політику; 4) судова та інша юридична практика; 5) механізм правового регулювання; 6) правореалізаційний процес (включаючи акти застосування і тлумачення); 7) права, свободи і обов'язки громадян (право в суб'єктивному значенні); 8) система функціонуючих у суспільстві правовідносин; 9) законність і правопорядок; 10) правова ідеологія (правосвідомість, юридичні доктрини, теорії, правова культура тощо); 11) суб'єкти права (індивідуальні та колективні); 12) системні зв'язки, які забезпечують єдність, цілісність та стабільність системи; 13) інші правові явища (юридична відповідальність, правосуб'єктність, правовий статус, законні інтереси тощо).

У процесі розгляду правової системи Європейського Союзу відповідно до визначеної загальнотеоретичної моделі слід зауважити, що *нормативна* системна частина розкривається при дослідженні позитивного права як сукупності правових положень у межах предмета правового регулювання права ЄС, *інституціональна* — при аналізі функціонування керівних та допоміжних інституцій ЄС, а *ідеологічна* частина зумовлена особливим значенням, яке має суспільна та правова ідеологія об'єднаних народів Європи для розвитку правової системи ЄС. Ці частини, будучи взаємозалежними, в єдності створюють загальну картину становлення й сучасного функціонування правової системи Європейського Союзу в її своєрідності й неповторності, що, з одно-

го боку, посідає автономне місце між міжнародним правом та національним правом держав-членів ЄС, а з другого, — увібрала в себе риси міжнародного права (установчі договори Європейських Співтовариств та Європейського Союзу) і національного права (реалізуючи наднаціональну компетенцію керівні інституції Європейського Союзу інтегрують правопорядок ЄС в національний правопорядок держав-членів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Матузов Н. И. Правовая система и личность. — Саратов: Изд-во Саратовского университета, 1987. — 294 с.
2. Бабаев В.К. Правовая система общества // Общая теория права: курс лекций / под ред. В.К. Бабаева. — Н. — Новгород, 1993. — 500 с.
3. Оніщенко Н.М. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку правової системи: Автореф. дис. докт. юр.наук (12.00.01)/ НАН Укр., Інст-т держ. і права — К., 2002–32с.
4. Перевалов В.Д. Правовая система общества // Теория государства и права / Под ред. В.М. Корельского и В.Д. Перевалова. — М.: Инфра М- Норма, 1997. — 570 с.
5. Луць Л. А. Європейські міждержавні правові системи: загальнотеоретична характеристика: автореф. дис....докт.юрид.наук: (12.00.01) / НАН Укр., Інст-т держ. і права. — К., 2005–32 с.
6. Харитонов О.І., Харитонов Є.О. Порівняльне право Європи: Основи порівняльного правознавства. Європейські традиції. — Х.: «Одісей». — 2002. — 592 с.

АДМІНІСТРАТИВНЕ І КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО / ADMINISTRATIVE LAW, CRIMINAL PROCESS LAW

ВСТАНОВЛЕННЯ ПРИЧИННОГО ЗВ'ЯЗКУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

АНОХІН Андрій Миколайович

здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

Склади злочинів, встановлені ст. 286 КК України сформульовані як матеріальні, об'єктивна сторона яких передбачає сукупність трьох ознак: 1) порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту; 2) завдання шкоди життю та здоров'ю (середньої тяжкості та тяжкі тілесні ушкодження); 3) причинний зв'язок між діями і шкідливими наслідками. Таким чином, причинний зв'язок між суспільно небезпечними діями особи та шкідливими наслідками, що настали, є однією з обов'язкових ознак, що характеризують об'єктивну сторону цього складу злочину, а відповідно його встановлення має відбуватись у кожному кримінальному провадженні про дорожньо-транспортну пригоду (далі — ДТП).

Загалом завдання щодо встановлення причинно-наслідкового зв'язку вирішується за допомогою кримінального права (вчення про причинний зв'язок), кримінального процесуального права (у контексті теорії доказування), криміналістики (в межах окремої криміналістичної теорії причинності).

При розслідуванні ДТП встановлення причинного зв'язку пов'язано зі значними труднощами. Вони обумовлені як динамікою та широтою процесів і факторів, що генерують суспільно-небезпечні наслідки ДТП, так і складністю та специфічністю механізмів причинності у необережних злочинах.

Специфіка власне ДТП полягає, зокрема, в тому, що в якості факторів, які обумовлюють настання суспільно небезпечних наслідків, виступають неправомірні дії водіїв транспортних засобів, поведінка інших учасників дорожнього руху (у т.ч. пішоходів), технічні характеристики дороги, природні явища, технічний стан транспортних засобів та багато інших факторів, що об'єднуються поняттям дорожньої обстановки.

З'ясування кожної з цих обставин є обов'язковим при встановленні причинного зв'язку під час розслідування ДТП і виступає фактичною основою для подальшого причинного аналізу.

Дослідження причинного зв'язку починається зі встановлення шкідливих наслідків: завдання потерпілому середньої тяжкості або тяжкого тілесного ушкодження, чи спричинення смерті потерпілого, або загибелі кількох людей під час дорожнього руху. Надалі, причинному аналізу піддаються ті події, що передували моменту настання злочинного результату, тим самим здійснюється виявлення криміногенних факторів ДТП. Насамперед, йдеться про допущені учасниками дорожнього руху порушення правил безпеки.

Встановлення цих обставин необхідно здійснювати саме у напрямі — від злочинного наслідку у минуле. Вимога ретроспективного дослідження причинного зв'язку обумовлена, по-перше, тим, що розслідування злочинів починається, як правило, з виявлення злочинних наслідків, а по-друге, невід'ємною ознакою причинного зв'язку — його часової асиметрії (формування причини завжди передує виникненню наслідку, однак не навпаки). Недотримання цього правила у деяких випадках призводить до помилок у кримінально-правовій оцінці певних діянь.

У кримінальному провадженні підлягають встановленню тільки юридично значущі причинні зв'язки, тобто ті, що є необхідними та достатніми для обґрунтування кримінальної відповідальності, де в якості причини завжди виступає злочинне діяння, а в якості наслідку — злочинний результат. При розслідування ДТП як причина завжди розглядається порушення суб'єктом правил безпеки, пов'язане зі створенням небезпечної ситуації в процесі дорожнього руху. Нерідко у формуванні небезпечної ситуації можуть бути задіяні низка факторів, які лише у своїй сукупності призводять до злочинних наслідків. У таких випадках допущене особою порушення правил саме по собі не є причиною злочинних наслідків. Отже, сукупність таких факторів має бути визнана єдиною причинною системою, що призвела до злочинних наслідків. При цьому, має бути врахована однорідність за змістом причин і умов, з однієї сторони, і наслідків, з іншої. Ігнорування цього правила також може призвести до слідчих і судових помилок.

ПРО СТРУКТУРУ ТА ЗМІСТ СКАРГИ НА РІШЕННЯ, ДІЇ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПРОКУРОРА

ВАЛІГУРА Дмитро Миколайович
здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

Скарга — це прохання про усунення певної обставини (визнання дії чи бездіяльності незаконною, скасування рішення, пов'язаного з порушенням прав і законних інтересів особи).

Дослідження практики з питань оскарження дій, рішень чи бездіяльності органів досудового розслідування та прокурора засвідчує, що особи не завжди правильно називають свої звернення до компетентних органів. Серед них зустрічаються не тільки скарги, а й клопотання та заяви. Разом з тим, вимоги, що містяться у цих зверненнях, мають претензійний характер і містять вказівку на певне порушення, а також вимогу щодо його усунення. Дослідження норм глави 26 нового Кримінального процесуального кодексу України (далі — КПК) засвідчує, що саме скарга виступає процесуальним інструментом, що тягне за собою виникнення відповідних кримінально-процесуальних відносин. Відповідно і звернення особи, що втілене у належну процесуальну форму, повинно мати правильне найменування. Не зважаючи на те, що розмежування понять «скарга» і «заява» не має принципового значення, це є важливим з огляду на дотримання кримінально-процесуальної форми.

Скарга на дії, рішення чи бездіяльність органу досудового розслідування та прокурора представляє собою процесуальний документ, що визначає обсяг, зміст і межі судового провадження по перевірці законності та обґрунтованості прийнятих ними процесуальних рішень, проведених процесуальних дій, а також утримання від вчинення певних дій чи прийняття певних рішень (бездіяльності).

КПК не встановлює будь-яких вимог до форми та змісту скарги. Ним визначені об'єкти та суб'єкти оскарження, строки подання скарги, порядок її розгляду та вирішення судом. Таким чином, інші правила формуються на основі судової практики.

У переважній більшості випадків скарги подаються до суду у письмовій формі. Деякі скарги мають чітку структуру змісту, зрозумілі доводи скажника, конкретні вимоги та прохання, адресовані суду. Частина ж скарг не відповідають загальним вимогам, що пред'являються до процесуальних до-

кументів, а містять лише прізвище, ім'я, по батькові скаржника, посилання на рішення, дію чи бездіяльність, що на думку скаржника, порушують його права та законні інтереси, прохання до суду (інколи таке, що виходить за межі судових повноважень у цьому провадженні). Так, деякі скарги виконуються у занадто довільній формі, містять детальний опис дій посадових осіб, однак без зазначення фактів порушення прав, свобод і законних інтересів, без резолютивної частини.

Враховуючи, що форма та зміст скарги законом не визначені, нечіткість формулювання, недостатня грамотність оформлення не можуть стати підставою для відмови у прийнятті скарги судом до свого провадження. Частина 2 ст. 304 КПК встановлює вичерпний перелік підстав для повернення скарги особі, яка її подала, а ч. 4 цієї ж статті закріплює лише одну підставу для відмови у відкритті провадження за скаргою. Жодна з цих підстав не пов'язана з формою та змістом скарги.

Разом з тим, відсутність у КПК окремих реквізитів процесуальних документів, навіть і цієї категорії, на наш погляд, ще не означає, що їх не потрібно зазначати. У багатьох випадках дані вказані у скарзі свідчать про належність суб'єкта та об'єкта оскарження, визначають конкретний предмет судового контролю, сприяють її позитивному вирішенню.

Отже, скарга на рішення, дії чи бездіяльність органу досудового розслідування та прокурора, як мінімум, повинна містити:

- найменування суду, до якого подається скарга;
- дані про скаржника із зазначенням його процесуального статусу, місця проживання;
- дані про захисника, представника чи законного представника, якщо скарга подається ними в інтересах іншої особи;
- опис оскаржуваного рішення, дії чи бездіяльності із зазначенням дати та суб'єкта їх вчинення (прийняття);
- вказівка на те, які саме права, свободи та законні інтереси були порушені оскаржуваним рішенням, дією чи бездіяльністю, якої шкоди було завдано внаслідок їх вчинення (прийняття);
- доводи скаржника, на підтвердження порушення прав, свобод і законних інтересів;
- прохання до суду про визнання рішення, дії чи бездіяльності незаконними чи необґрунтованими (про скасування прийнятого рішення);
- дату подання скарги та підпис особи, що її подала;
- перелік документів, що додаються (у разі необхідності). При неможливості долучення необхідних документів скарга може містити прохання про витребування цих документів з відповідних органів.

ДОКТРИНАЛЬНІ ПОГЛЯДИ НА СИСТЕМУ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ УКРАЇНИ

*ДЮРДІЦА Ігор Володимирович,
доцент кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики
Академії праці і соціальних відносин ФПУ,
кандидат юридичних наук*

Питання організації адміністративної юстиції завжди привертало увагу адміністративістів і тривалий час залишалось найактуальнішою темою наукових досліджень і гострих дискусій. Вважаємо, що серед вітчизняних науковців, які досліджували цей інститут, не було таких, які б не займалися розробкою та обґрунтуванням найоптимальнішої моделі адміністративно-юрисдикційних органів. З цією метою проводились фундаментальні компаративістські дослідження, узагальнювався історичний досвід, аналізувалися соціально-політичні та економічні умови, національні правові традиції та міжнародні стандарти в галузі захисту прав людини. Підсумком таких досліджень стало прийняття та Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що на законодавчому рівні закріпили систему органів адміністративної юстиції та визначили основні принципи їх функціонування. Проте навіть із прийняттям цих правових актів не вщухають наукові дискусії навколо організаційної побудови адміністративного судочинства: виявляються недоліки та протиріччя, невідповідність міжнародним правовим стандартам, а також обґрунтовується необхідність внесення до цієї системи змін і доповнень.

Сучасна система адміністративного судочинства України є результатом більш ніж сторічної роботи науковців та практиків у сфері адміністративного права та теорії судоустрою. Однак зважаючи на досить тривалу відсутність цього інституту в нашій державі, більшість досліджень зводилась до аналізу зарубіжних моделей адміністративної юстиції, на основі якого пропонувался власний варіант. При всій різноманітності таких підходів вони були підкорені єдиній меті: створення такої системи адміністративних судів, при якій вони, з одного боку, будуть максимально доступні для всього населення, а з іншого — зазнаватимуть мінімального впливу органів влади. У загальному вигляді усі запропоновані підходи можна об'єднати в чотири моделі:

1. Перша з них передбачала утворення трьох- або чотирьохінстанційної системи адміністративного судочинства. При цьому обґрунтовувалися два варіанти: 1) місцеві адміністративні суди на рівні районів і міст,

апеляційні адміністративні суди на рівні областей та ВАСУ [1]; 2) районні адміністративні суди, обласні адміністративні суди, регіональні адміністративні суди, адміністративна колегія ВСУ [2, с. 183]. Перевагами такої моделі є доступність адміністративних судів для населення, простота та зрозумілість для громадян, а недоліками — підвищена можливість втручання посадових осіб місцевих органів влади в діяльність відповідного суду, а також економічна необґрунтованість [3, с. 24].

2. З метою усунення недоліків такого підходу пропонувалося організувати адміністративні суди за таким самим принципом, що й господарські: 27 місцевих адміністративних судів на рівні областей, в містах Києві та Севастополі; 7 апеляційних адміністративних судів і ВАСУ [4, с. 15]. Перевагами такої моделі є високий рівень незалежності суддів, а недоліками — важкодоступність для громадян [5, с. 83]. Про адміністративні суди, організовані за таким принципом, говорили: ще «ненароджені» суди завідомо є «мертвими» [1].
3. Частково недоліки зазначених моделей усунули представники третього підходу, які пропонували утворити: 1) місцеві адміністративні суди — один суд на 2–3 райони та в містах обласного підпорядкування, 2–3 суди у великих містах; 2) апеляційні адміністративні суди регіонів — по одному на дві області чи один або кілька судів для густонаселених областей; 3) ВАСУ [6, с. 6; 7, с. 45]. Перевагами такої моделі є максимальне наближення судів до населення, а недоліками — заплутаність і складність для розуміння такої системи, а також залежність судів від органів влади.
4. Четверта модель передбачала віднесення до судів першої інстанції місцевих загальних судів, що діяли як адміністративні та окружні суди; апеляційні суди мали утворюватися на території кількох областей; касаційною інстанцією мав стати ВАСУ, а наглядовою — ВСУ [3, с. 26]. Однак віднесення до місцевих загальних судів вирішення адміністративних справ, на думку деяких науковців, є невиправданим, оскільки замість того, щоб розвантажити такі суди, законодавець, навпаки, поклав на них вирішення ще однієї категорії справ. І якщо раніше в своїй діяльності вони керувалися лише двома процесуальними кодексами — кримінальним і цивільним, то тепер їм доведеться використовувати ще й третій кодекс [8, с. 20]

Отже, вчені-адміністративісти на основі вивчення та узагальнення міжнародного досвіду, сучасної соціально-політичної та економічної ситуації запропонували та обґрунтували велику кількість варіантів організації адмі-

ністративної юстиції в Україні. На жаль, законодавцем зазначені теоретичні надбання бралися до уваги не завжди, у зв'язку з чим можна помітити деяку непослідовність і суперечливість при розробці нормативно-правових актів у сфері організації адміністративного судочинства.

Кінцевий варіант організації адміністративного судочинства було передбачено в Законі України «Про судоустрій України», яким закріплювалося поетапне формування ВАСУ, апеляційних і місцевих адміністративних судів.

На наше переконання на початковому етапі запровадження незалежних адміністративних судів для розгляду адміністративних спорів таку систему у цілому можна охарактеризувати як досить прогресивну. У ній існує раціональне зерно: адміністративні суди максимально наближені до позивачів (місцеві загальні суди, що діють як адміністративні) і водночас захищені від можливого впливу місцевих органів влади (окружні адміністративні суди). Однак слід погодитися, на нашу думку, з тими науковцями, які вважають, що така система може бути лише перехідною на шляху до створення справді незалежного та доступного адміністративного судочинства [9, с. 180], оскільки вона має ряд недоліків та потребує подальшого удосконалення. Лише після їх усунення систему адміністративного судочинства можна буде визнати такою, що відповідає загальноновизнаним організаційним правилам, враховує стан та тенденції розвитку суспільних відносин у сфері публічного управління, історичний досвід, сучасні національно-правові традиції, позитивні зарубіжні напрацювання та міжнародні правозахисні стандарти. У протилежному разі адміністративні суди будуть неспроможні здійснювати належний контроль за сферою управлінської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Михеева Е. Административные суды : гражданин против государства или государство для гражданина? / Е Михеева // Юридическая практика. — 2001. — № 44.
2. Тищенко Н.М. Гражданин в административном процессе // Н.М. Тищенко. — Х.: Монограф, 1998. — 198 с.
3. Адміністративна юстиція: європейський досвід та пропозиції для України // Автори-упорядники І.Б. Коліушко, Р.О. Куйбіда. — К.: Факт, 2003. — 146 с.
4. Стефанюк В. Запровадження адміністративних судів у рамках судово-правової реформи в Україні / В. Стефанюк // Судова реформа в Україні: проблеми і перспективи (наук.-практ. конф., 18–19 квіт. 2002 р., м. Харків): Тези доп. — К.; Х., 2002. — С. 14–16.
5. Інтерв'ю із суддею Верховного Суду України В. Маринченком // Юридичний журнал. — 2002. — № 5. — С. 83–84.
6. Сердюк В.В. Юрисдикція судів України за спеціалізацією: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Сердюк Валентин Васильович. — К.: Київський нац. ун-т ім. Т.Шевченка, 2003. — 20 с.

7. Карабань В.Я., Палай В.М. Система адміністративних судів / В.Я. Карабань, В.М. Палай // Адміністративне право: сучасний стан і напрями реформування (наук.-теор. конф., 18–21 червня 1998 р., м. Яремче): Тези доп. — Івано-Франківськ, 1998. — С. 45–46.
8. Штогун С. Правові питання організації адміністративного судочинства / С. Штогун // Право України. — 2006. — № 4. — С. 19–21.
9. Руденко А. В. Адміністративне судочинство: становлення та здійснення: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Руденко Артем Валерійович. — Х. : Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого, 2006. — 209 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ В СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

ДОВГАНЬ Микита Юрійович,

*здобувач кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

Розгляд справ про адміністративні правопорушення в сфері державних закупівель є центральною стадією провадження, в рамках якої здійснюється вирішення найважливіших завдань — установлення винних і забезпечення правильного застосування адміністративно-деліктного законодавства. Аналіз норм права КУпАП дає змогу констатувати, що дана стадія включає три етапи: підготовку справи до розгляду, розгляд справи і прийняття за нею рішення.

На підготовчому етапі суддя, отримавши справу про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 164–14 КУпАП, вирішує такі питань цього етапу: 1) чи належить до його компетенції розгляд даної справи; 2) чи правильно складено протокол про адміністративне правопорушення та інші матеріали справи; 3) чи сповіщено осіб, які беруть участь у розгляді справи, про час і місце її розгляду; 4) чи витребувано необхідні додаткові матеріали; 5) чи підлягають задоволенню клопотання особи, притягнуваної до адміністративної відповідальності, потерпілого, їх законних представників і адвоката. При цьому слід з'ясувати, чи не міститься в діях правопорушника, що кваліфіковані як адміністративно каране діяння, складу більш тяжкого правопорушен-

ня — злочину, передбаченого ст. 364 КК України «Зловживання владою або службовим становищем». Попередньо оглянувши та перевіrivши матеріали справи, суддя, у разі потреби, може повернути за місцем складання для усунення недоліків.

Справи про порушення порядку здійснення державних закупівель розглядаються за місцем вчинення проступку протягом п'ятнадцяти діб з дня одержання судом протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи (ст. ст. 276, 277 КУпАП).

Порядок розгляду справи та обставини, що підлягають з'ясуванню під час розгляду, законодавець визначив у ст. ст. 279–280 КУпАП, зазначивши, що розгляд справи розпочинається з представлення судді, який розглядає дану справу. Далі оголошується, яка справа підлягає розгляду, хто притягається до адміністративної відповідальності, суддя роз'яснює особам, які беруть участь у розгляді справи, їх права і обов'язки. Після цього оголошується протокол про адміністративне правопорушення. На судовому засіданні заслуховуються особи, які беруть участь у розгляді справи, досліджуються докази і вирішуються клопотання. У разі участі в розгляді справи прокурора заслуховується його висновок. При цьому суддя при розгляді справи про адміністративне правопорушення зобов'язаний з'ясувати: чи було вчинено адміністративне правопорушення в сфері державних закупівель, чи винна дана особа в його вчиненні, чи підлягає вона адміністративній відповідальності, чи є обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність, чи заподіяно майнову шкоду, чи є підстави для передачі матеріалів про адміністративне правопорушення на розгляд громадської організації, трудового колективу, а також з'ясувати інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

За результатами розгляду справи суддя виносить постанову у справі, зміст якої передбачено у ст. 283 КУпАП, що може містити один з таких вердиктів:

- 1) про накладення адміністративного стягнення;
- 2) про закриття справи — виноситься при оголошенні усного зауваження, передачі матеріалів на розгляд громадської організації чи трудового колективу або передачі їх прокурору, органу досудового слідства чи дізнання, а також при наявності обставин, виключаючи провадження у справі (ст. 284 КУпАП).

Аналіз справ про притягнення до адміністративної відповідальності за порушення у сфері державних закупівель вказує на те, що судді нерідко приймають ще один вид постанови — про повернення протоколу та матеріалів справи органу, який їх надіслав, для належного оформлення (близько двохсот постанов), хоча КУпАП такого виду постанови не передбачає. Це супер-

ечить вимогам Конституції України, яка передбачає, що органи державної влади, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Оскільки розглядувана нами постанова справу по суті не вирішує, КУПАП не передбачена, вважаємо задоцільне внести до цього Кодексу норму, яка передбачала б можливість винесення ухвали про направлення протоколу та матеріалів справи для належного оформлення.

Винесена постанова про накладення стягнення або закриття справи оголошується негайно, а її копія у триденний строк вручається або надсилається правопорушнику (ст. 285 КУПАП).

Особи, які беруть участь у провадженні, наділяються комплексом процесуальних прав і обов'язків. Особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, має право: ознайомлюватися з матеріалами справи, давати пояснення, надавати докази, заявляти клопотання, при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката, виступати рідною мовою й користатися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, якою ведеться провадження; оскаржити постанову в справі. Справа про адміністративне правопорушення розглядається в присутності особи, притягнутої до адміністративної відповідальності за порушення в сфері державних закупівель. За її відсутності справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне повідомлення щодо місця й часу розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

Процесуальні питання стадії перегляду постанови в справі про адміністративне правопорушення (факультативна стадія) урегульовано главою 24 КУПАП. Оскарження та опротестування, як способи перегляду постанови у справі, слід розцінювати як загальну гарантію дотримання законності й обґрунтованості застосування адміністративних стягнень. Вони посідають важливе місце в структурі провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері державних закупівель.

За загальним правилом, скарга особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, її захисника або протест прокурора може бути подана упродовж 10 днів із дня винесення постанови. Пропущений з поважних причин термін подачі скарги може бути відновлений. За загальним правилом подання скарги або принесення протесту прокурором припиняють виконання постанови.

Порядок перегляду рішення судді у справі урегульовано ст. 294 КУПАП, в якій зазначено, що апеляційна скарга, протест прокурора подаються до відповідного апеляційного суду через місцевий суд, який виніс постанову. Цей суд протягом трьох днів повинен надіслати скаргу, протест прокурора разом із справою у відповідний апеляційний суд.

Суддя апеляційного суду здійснює перегляд справи протягом двадцяти днів з дня її надходження до суду. Про дату, час і місце судового засідання заінтересовані особи повідомляються не пізніше ніж за три дні до початку судового засідання. Разом із тим неявка цих осіб в судове засідання не перешкоджає розгляду справи, крім випадків, коли є поважні причини неявки або в суду відсутня інформація про належне повідомлення цих осіб.

За наслідками розгляду апеляційної скарги, протесту прокурора суддя вносить одне з таких рішень: 1) залишає апеляційну скаргу чи протест прокурора без задоволення, а постанову — без змін; 2) скасовує постанову та закриває провадження у справі; 3) скасовує постанову та приймає нову постанову; 4) змінює постанову в межах, передбачених санкцією ст. 164–14 КУпАП, при цьому розмір штрафу не може бути збільшено.

Постанова апеляційного суду набирає законної сили негайно після її винесення, є остаточною й оскарженню не підлягає.

Завершальною стадією провадження є виконання прийнятої постанови у справі. Ця стадія має місце у тих випадках, коли за результатами розгляду, а при наявності — й перегляду справи суддя прийняв постанову про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу. Ця стадія має дуже важливе значення, оскільки, як зазначалось нами у підрозділі 1.3., якщо адміністративне стягнення не виконано, то все провадження в справі втрачає сенс і адміністративна відповідальність у вигляді несприятливих наслідків для правопорушника не настає.

Загальний процесуальний порядок виконання постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу закріплено у главі 27 КУпАП. Так, штраф має бути сплачений порушником не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня вручення йому постанови про його накладення, а в разі перегляду такої постанови — не пізніше як через п'ятнадцять днів з дня повідомлення про залишення скарги або протесту без задоволення.

Статтею 308 КУпАП встановлений примусовий порядок стягнення штрафу. Зокрема, у разі несплати правопорушником штрафу у п'ятнадцятиденний строк постановою про накладення штрафу надсилається для примусового виконання до відділу державної виконавчої служби за місцем проживання порушника, роботи або за місцезнаходженням його майна в порядку, встановленому законодавством про виконавче провадження.

При цьому у порядку примусового виконання такої постанови з правопорушника стягуватиметься не просто розмір штрафу, визначений суддею, а його подвійний розмір, визначений у ст. 164 КУпАП та зазначений у постанові про стягнення штрафу, а також витрати на облік зазначених правопорушень.

АНОНС ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЙ НА 2012 РІК

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЛИСТ

Шановні науковці! Організаційний комітет Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції інформує Вас, що **наступні** науково-практичні інтернет-конференції проекту «Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки» будуть проведені у 2012 році:

Дата проведення конференції / Conference Date	Дата подачі матеріалу на конференцію (deadline)
29 листопада «Національна та міжнародна безпека в сучасних трансформаційних процесах»	до 20 листопада
20 грудня «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності»	до 10 грудня

Прохання матеріали надіслати відповідно до обраної Вами дати участі у нашій конференції.

До участі в заході запрошуюються студенти, курсанти, аспіранти, ад'юнкти, вітчизняні і зарубіжні вчені, провідні науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів та наукових установ, представники правоохоронних органів, а також громадських організацій.

З огляду на важливість заходу, а також актуальність заявленої тематики конференції сприятиме поглибленню досліджень проблем сучасної юридичної та безпекової науки. За підсумками конференції будуть сформовані рекомендації, які будуть направлені до вищих органів державної влади України та Європи.

У рамках конференції планується робота за секціями: 1. *Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права.* 2. *Конституційне право. Міжнародне право.* 3. *Цивільне та сімейне право.* 4. *Кримінальне право. Кримінально-процесуальне право. Криміналістика. Криминологія. Кримінально-виконавче право.* 5. *Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Муніципальне право.* 6. *Трудове право.* 7. *Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.* 8. *Фінансове право. Банківське право.* 9. *Господарське право.* 10. *Право інтелектуальної власності. Інформаційне право.* 11. *Національна, регіональна та міжнародна безпека.*

Робочі мови конференції: українська, англійська, російська.

Матеріали конференції будуть розміщені на Інтернет-сайті <http://www.natsecurity.com.ua>, а також будуть офіційно опубліковані у збірниках конференції у легальних видавництвах, зареєстрованих відповідно до законодавства України, які мають право на виготовлення друкованої продукції, а також матимуть міжнародний номер ISBN, а також УДК і ББК. Таким чином, дані збірники стануть можливим для використання у будь-якій бібліотеці світу, а не будуть простою збіркою неофіційних статей, які неможна ніде використати і на які важко посилатися при публікуванні результатів власного наукового пошуку.

Вартість публікації у збірнику тез доповідей складає **40 гривень за кожную** повну або неповну сторінку формату А4. Оплата за видання збірників надсилається на рахунок 2600 71535 84000 Укрсиббанка, ДРФО Ліпкан О.С. 313 580 1549, МФО банку 351 005.

Призначення платежу: Виготовлення друкованої продукції.

Ви офіційно сплачуєте гроші за видання збірника, а не поповнюєте невідомим особам їхні карткові рахунки. Це дає впевненість у тому, що видавництво, в якому надруковані наші збірники, є офіційно зареєстрованими в органах державної влади, а також те, що Ви отримаєте власні збірники поштою на адресу, вказану Вами в заявці.

У разі Вашої зацікавленості, просимо подати до друку доповіді, заявку та електронний варіант документа про оплату на участь в електронному вигляді на **e-mail: book@market-ua.com** відповідно до обраної Вами дати участі у нашій конференції.

У заявці необхідно вказати такі відомості:

- П.І.Б. автора (авторів), якому (яким) необхідно надіслати збірники;
- домашня адреса, код міста;
- контактний телефон та e-mail;
- місце роботи або навчання, посада, вчене звання, науковий ступінь;

Вимоги до оформлення тез доповідей: матеріали подаються у форматі «doc» або «rtf» текстового редактора Microsoft Word; обсяг тексту – 2-5 сторінок; береги – 20 мм; гарнітура Times New Roman, кегль – 14, інтерліньяж – 1,5.

Важливо пам'ятати!

Відповідальність за висвітлений матеріал у тезах несуть автори доповідей.

Кожна неповністю заповнена текстом сторінка оплачується як і заповнена. Рукопис не підлягає додатковому редагуванню, тому він має бути ретельно підготовлений.

На одну наукову працю надсилається 1 (один) примірник збірника на адресу першого автора, який вказаний у відомостях про авторів.

Оригінал документа про оплату зберігайте у себе.

Наші контакти: Email: book@market-ua.com, academic@ukr.net

У рамках проекту «Імперативи розвитку юридичної та безпекової науки» вже вийшли друком наступні збірники конференцій, з якими можна ознайомитись як в усіх національних бібліотеках України, так і на нашому сайті www.natsecurity.com.ua

Навчально-наукове видання

ПРАВОВІ ТА ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

*Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
Луцьк, 22 квітня 2012 р.*

Голова редакційної колегії: *В.А.Ліпкан*
Відповідальний за випуск: *О.С.Ліпкан*
Художній редактор *О.Г. Новіков*
Редактор *О. О. Машкова*
Комп'ютерне верстання *Д. Лепешин*

Підписано до друку 04.04.2012 р. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Умов.друк.арк. ' ' *
Наклад 300 прим. Зам. № 1017/22

Видавець ФОП Ліпкан Олена Сергіївна
03058, Київ, вул. М.Донця, 23, б, кв. 33
Тел. +38.098.00.88.777 , факс: +38 044 4040 483
E-mail: book@market-ua.com, сайт: www.book.market-ua.com.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3535 від 27.07.09.

Виготівник ТОВ «Дорадо-Друк»
09000, м.Сквира, вул. Щорса, 7
www.doradoallia.com
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру ДК № 2600 від 01.09.2006 р.